

FINANS-
DEPARTEMENTET

KOSTNADER OCH RESULTAT I GRUNDSKOLAN – en jämförelse av kommuner

Rapport till expertgruppen för
studier i offentlig ekonomi

Ds Fi 1986:14

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) är en kommitté (B 1981:03) under finansdepartementet. Dess huvuduppgift är att bredda och fördjupa underlaget för budgetpolitiska och samhällsekonomiska avgöranden. En särskild uppgift är att belysa frågor om den offentliga sektorns effektivitet och produktivitet. Expertgruppen arbetar främst genom att lämna uppdrag till myndigheter, institutioner och forskare. Rapporterna publiceras i departementsserien eller i annan lämplig form.

Postadress

Expertgruppen för studier
i offentlig ekonomi (ESO)
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Besöksadress

Malmtorgs-
gatan 5, 1 tr.

Telefon

08-763 14 36
14 37
14 39
14 40

FINANS-
DEPARTEMENTET

KOSTNADER OCH RESULTAT I GRUNDSKOLAN – en jämförelse av kommuner

Rapport till expertgruppen för
studier i offentlig ekonomi

Ds Fi 1986:14

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1986

ISBN 91-38-09433-9
ISSN 0280-9494

FÖRORD

Vilka samband finns det mellan resursinsatser och resultat i skolan? Det är en fråga som ofta ställs och som det finns få goda svar på. Såväl forskning som utredningsarbete inriktar sig vanligen på antingen pedagogiska utvärderingar eller utbildningsekonomiska analyser. I den här studien görs ett försök att kombinera en kostnadsanalys med forskningsresultat som belyser i vilken mån skolan lever upp till målet att vara "en skola för alla".

Studien har utförts på kommunnivå. Huvudsyftet är att undersöka i vilka avseenden som skillnader i skolkostnader mellan kommuner visar samband med elevernas utbildningsresultat och bedömning av sin skolgång.

När det gäller skolresultaten har studien kunnat utnyttja material från forskningsprojektet "Utvärdering genom uppföljning av elever" (UGU-projektet) som bedrivs vid Högskolan för lärarutbildning i Stockholm. I detta projekt har under flera år elevresultat i 29 kommuner kartlagts och analyserats. Uppgifter om skolkostnaderna i dessa 29 kommuner har samlats in genom bl.a. en enkät. Därefter har en rad analyser gjorts. Av sekretessskäl har kommunerna inte namngivits i de analyser som innefattar elevresultat. Däremot anges kommunernas namn i kostnadsanalyserna.

Ett huvudresultat av undersökningen är att det på kommunnivå inte går att finna samband mellan skolsatsningar och skolresultat. Ett annat är att kommunernas geografiska, socioekonomiska och andra betingelser slår igenom på både kostnader och skolresultat. Ytterligare studier inom kommuner förefaller angelägna.

Rapporten har utarbetats av fil. lic. Åsa Murray, Institutionen för internationell pedagogik vid Stockholms universitet och skolinspektör Erling Svensson, läns skolnämnden i Kristianstads län. Den senare har också svarat för insamlingen av kostnadsuppgifter från kommunerna. Vidare har projektledaren för UGU-projektet, docent Ingemar Emanuelsson, medverkat i arbetet med rapporten.

Projektet har genomförts i samverkan med skolöverstyrelsen, som dels representerats i den styrgrupp som lett projektet, dels finansierat hälften av arbetet. En referensgrupp bestående av bl.a. skolforskare, skolledare och

företrädare för Svenska Kommunförbundet, regeringskansliet och riksrevisionsverket har följt arbetet.

Stockholm i augusti 1986

EXPERTGRUPPEN FÖR STUDIER
I OFFENTLIG EKONOMI

/Göran Arvidsson

INNEHÅLL		sid
	SAMMANFATTNING	7
1	SYFTE OCH BAKGRUND	15
1.1	Syfte	15
1.2	Avgränsningar	16
1.3	Studiens uppläggnig	16
2	METOD OCH DATAINSAMLING	21
2.1	Analysmodell	21
2.2	Sammanställning av kommunkaraktäristika	23
2.3	Insamling av skolkostnader	23
2.4	UGU-projektet	24
2.5	Analysmetod	25
2.6	Vilka statliga bidrag får kommunerna till grundskolan?	27
2.7	Hur fördelas de kommunala kostnaderna för grundskolan?	29
3	RESULTAT	39
3.1	Variation i kostnader mellan kommuner	39
3.2	Skillnader i statsbidrag mellan kommuner med likartade förutsättningar	42
3.3	Variation i förutsättningar mellan kommunerna	51
3.4	Variation i segregationsvariablerna	55
3.5	Variation i prestationsvariablerna	59
3.6	Variation i elevbedömningar	61
3.7	Finns det något samband mellan totalkostnader och utfall?	69
3.8	Finns det något samband mellan olika aspekter av utfall?	75

3.9	Finns det något samband mellan kommunernas förutsättningar, kostnader och utfall?	76
4	DISKUSSION	79
4.1	Hur kan resultaten tolkas i effektivitets- termer?	79
4.2	Hur kan resultaten tolkas jämfört med tidigare forskning om skolresurser?	82
4.3	Förslag till fortsatta effektivitetsstudier av grundskolan	83
	REFERENSER	87
	BILAGOR	89
1	Kommunvariabler	89
2	Enkät till kommunerna	95
3	Skolvariabler och skolkostnader	101
4	Kommunala avvikelser i skolkostnader	107
5	Skolresultat	111

SAMMANFATTNING

Syfte

Syftet med denna pilotstudie är att studera grundskolans effektivitet på kommunnivå. Det görs genom att relatera skolkostnaderna till resultat som speglar i vilken utsträckning skolan uppfyller målet om "en skola för alla". Leder högre skolkostnader till bättre måluppfyllelse? När vissa kommuner en högre grad av måluppfyllelse i relation till kostnaderna för skolan?

Studiens uppläggning

Att studera måluppfyllelsen av verksamheten i grundskolan är svårt eftersom det rör sig om komplexa förhållanden som inte så lätt låter sig fångas in. "En skola för alla" inbegriper andra dimensioner än enbart elevernas kunskaper och färdigheter.

De resultat eller utfall som här studerats kan sammanfattas i följande huvudgrupper:

- Hur stor andel av eleverna som deltagit i särskild stödundervisning eller av annan anledning inte varit med i den vanliga undervisningen
- Elevernas kunskaper och färdigheter
- Elevernas bedömningar av sin skolgång i olika avseenden.

Resultaten har studerats på individnivå. De har samlats in i det riksomfattande projektet "Utvärdering genom uppföljning av elever" (UGU-projektet). Det övergripande syftet med detta projekt är att utvärdera skolan genom att över en längre period studera elevernas erfarenheter och utveckling under utbildningsperioden. Huvudvikten i insamlandet av uppgifter om eleverna har lagts vid deras sociala och utbildningsmässiga bakgrund, deras "vägar" genom utbildningssystemet i form av val av kurser, linjer etc, deras begåvningsmässiga förutsättningar, deras uppfattning om sig

själva som elever samt deras egna bedömningar av framgång i sina studier, av utbildningens innehåll och resultat. Vidare samlas kontinuerligt in uppgifter om studieresultat genom färdighetsprov, betyg och liknande skoladministrativa uppgifter.

UGU-projektet startade våren 1980 i årskurs sex i grundskolan, och starten för den andra årskullen - fem år yngre - skedde i årskurs tre våren 1982. Urvalet av elever har skett på kommunnivå. Landets kommuner har först delats upp i 13 grupper. Kommunerna inom varje grupp liknar varandra i flera viktiga avseenden. Från var och en av de 13 grupperna (strata) av kommuner har två kommuner dragits slumpmässigt. Dessutom har de tre största kommunerna - Stockholm, Göteborg och Malmö - tagits med i studien. Sammanlagt ingår omkring 9 000 elever från 29 kommuner.

Individuppgifterna om eleverna är insamlade på två sätt. Dels har skoladministrativa data samlats in av statistiska centralbyrån (SCB) direkt från skolexpeditionerna. Det gäller exempelvis betygsuppgifter, uppgifter om stödåtgärder etc. Sådana data har kunnat samlas in i stort sett utan bortfall. Dels gäller det uppgifter som samlats in direkt från eleverna via enkät. Vid dessa senare uppgiftsinsamlingar har bortfall inte kunnat undvikas. Storleken av dessa bortfall varierar från cirka 5 till 20 procent. Förutom standardprovresultat som i några kommuner saknas helt i vissa ämnen finns ingen systematik i detta bortfall som kan bedömas snedvrída jämförelsen mellan kommunerna.

När det gäller kostnaderna har såväl statliga som kommunala kostnader studerats. Med statliga kostnader avses medelvärdet av statsbidragen som utgått till grundskolan för läsåren 1981/82 och 1982/1983. Uppgifter om de statliga kostnaderna för grundskolan har hämtats från länskolnämndernas beslut om statsbidrag. Uppgifter om de kommunala kostnaderna 1982 för grundskolan har inhämtats via en enkät till de 29 kommunernas skolförvaltningar. De kommunala kostnaderna har delats upp i delposter så att det är möjligt att i stora drag följa till vilka ändamål resurserna använts.

Med hänsyn till undersökningens karaktär av pilotstudie har det varit mest ändamålsenligt att arbeta med enkla jämförande sammanställningar av ett brett register av utfallsvariabler. Kommuner som tydligt skiljer sig från ett genomsnitt av kommunerna vad gäller kostnader respektive resultatvariabler har identifierats. De avvikande kommunerna har sedan bildat underlag för jämförelser av kostnader och resultat. Dessa jämförelser görs företrädesvis med hjälp av mönster av positivt och negativt avvikande förhållanden i kommunerna.

Eftersom utfallet av verksamheten i grundskolan påverkas av en mängd faktorer måste hänsyn tas till dessa. Såväl olikheter i elevernas sociala och utbildningsmässiga bakgrund som lärarnas undervisningsskicklighet påverkar utfallet. Kommunernas olika närings- och befolkningsstruktur medför att elevernas sociala och utbildningsmässiga bakgrund varierar mellan kommunerna. I vissa kommuner utgörs befolkningen av en större andel män och kvinnor med utbildning utöver obligatorisk skola än i andra. Att elevernas sociala och utbildningsmässiga bakgrund varierar mellan kommuner är därför naturligt. Likaså kan det vara lättare att rekrytera välutbildade och erfarna lärare i vissa kommuner än i andra. Kommunerna har således olika utgångsläge för skolarbetet. Hur de resurser som sätts in omsätts i pedagogisk praktik är naturligtvis också avgörande för utfallet. Själva undervisningsprocessen har dock inte undersökts i denna studie, utan de faktorer som studerats är förutsättningar, resurser och utfall.

Kostnadsvariationer

Resultaten visar att det finns en variation i totalkostnader mellan kommuner. Mellan vissa kommuner är den relativt stor. Den lägsta totalkostnaden var 17 000 kr per elev och den högsta var 26 000 kr. De kommunala kostnaderna varierar betydligt mer än de statliga kostnaderna. Av de statliga kostnaderna varierar basresurserna mindre än de övriga statliga kostnaderna.

Den största variationen finns i kommunernas kostnader för lokaler och inventarier, därefter i nämnd ordning kostnader för skolmål-

tider, lärarlöner, skolskjuts, administration samt övriga kostnader. Alla dessa kostnader är sådana där kommunala skillnader endast i liten utsträckning direkt påverkar den faktiska verksamheten i undervisningssituationer i skolan.

Ett problem är att kommunernas redovisade kostnader inte nödvändigtvis speglar det "sanna värdet" eller "kvalitetsvärdet" av en viss resursinsats. Lokalkostnaderna anger inte direkt lokalernas standard eller hur funktionella eller trivsamma de är. Kommunernas utgifter för lärarlöner består till stor del av kostnader för vikarier. Höga kostnader för lärarlöner kan därför innebära många vikarier vilket knappast är särskilt värdefullt för eleverna.

De resterande kostnaderna för läromedel, audivisueella hjälpmedel, personalutbildning, syo och skolbibliotek - som något mer entydigt har samband med själva skolarbetet - svarar sammanlagt för en mycket liten del av kostnadsvariationen. Den stora delen av kostnadsvariationen finns således i kostnader som inte har något entydigt samband med själva skolarbetet.

Om man jämför kostnaderna för kommuner i samma strata med kommuner i andra strata finner man att de flesta kostnader skiljer sig mindre inom strata än mellan. En stor del av kostnadsvariationen låter sig således förklaras av kommunernas struktur.

Samband mellan kostnader och utbildningsresultat

Skillnaderna i undersökningsresultat mellan kommunerna är små i förhållande till den totala spridningen mellan eleverna. Något samband mellan totalkostnader och prestation på kommunnivå framkommer inte bl a som en följd härav. Inte heller finns några samband mellan totalkostnader och elevernas bedömningar av sin skolgång ur olika aspekter.

Det tydligaste sambandet finns i stället mellan kommunernas strukturbetingade förutsättningar och elevernas skolprestationer. De kostnadsskillnader som finns mellan kommunerna förändrar inte denna bild. I kommuner med större totalkostnader än genomsnitt-

ligt är inte skolprestationen bättre än förväntat utifrån dessa kommuners förutsättningar. I kommuner med mindre totalkostnader än genomsnittligt är skolprestationen inte heller sämre än förväntat med utgångspunkt från dessa kommuners förutsättningar.

Ett svagt samband finns även mellan kommunernas strukturbetingade förutsättningar för skolarbetet och andel elever som av olika skäl inte deltar i den vanliga undervisningen. Kommuner med stor andel av befolkningen med utbildning utöver den obligatoriska tenderar att ha en liten andel elever som inte deltagit i den vanliga undervisningen. Kommuner med stor andel personer som inte har utbildning utöver den obligatoriska tenderar att ha en större andel elever utanför den vanliga undervisningen. De skillnader i totalkostnader som finns förändrar inte denna bild i någon systematisk riktning.

Mellan prestationsnivå och segregationsnivå, dvs andel elever utanför den vanliga undervisningen i kommunerna, finns ett svagt samband. Det förklaras av att såväl prestationsnivå som segregationsnivå är relaterade till kommunernas strukturbetingade förutsättningar dvs olikheter i elevernas sociala bakgrund.

Variationen mellan kommuner i kostnader för läromedel, audiovisuella medel och skolbibliotek är liten i förhållande till den totala kostnadsvariationen för grundskolan. Det är emellertid kostnader som kan förväntas ha en mer direkt inverkan på undervisningen i skolan. Dessa kostnader har därför separat ställts mot förutsättningar och utfall i kommunernas grundskolor. Ett svagt negativt samband finns mellan dessa kostnader och kommunernas strukturbetingade förutsättningar. Kommuner med en stor andel av befolkningen utan skolutbildning utöver den obligatoriska tenderar att ha höga kostnader för läromedel, audiovisuella medel och skolbibliotek. I kommuner med en stor andel av befolkningen med utbildning utöver den obligatoriska tenderar kostnaderna för läromedel m m att vara låga.

Något samband mellan kostnader för läromedel m m och prestation framkom inte. Sambandet mellan förutsättningar och prestation på

kommunnivå förändras alltså inte heller av dessa kostnader i någon systematisk riktning. Något samband mellan läromedelskostnader och andel elever som inte varit med i den vanliga undervisningen finns heller inte. Ett visst positivt samband finns däremot mellan dessa kostnader och elevernas bedömningar av sin trivsel och de sociala relationerna i skolan. Ett svagt positivt samband finns även mellan dessa kostnader och elevernas bedömning av arbetsklimatet i skolan. Kommuner med avvikande höga kostnader för läromedel m m tenderar att i något högre utsträckning ha avvikande höga bedömningar av trivsel och arbetsklimatet i skolan medan kommuner med avvikande låga kostnader tenderar att ha avvikande låga bedömningar av trivseln och arbetsklimatet i skolan.

De kostnader som mer entydigt kan tolkas som skolsatsningar tycks således inte leda till bättre skolprestationer men bidrar möjligen till bättre trivsel och bättre arbetsklimat i skolan.

Utfallsvariablerna visar i allmänhet inga eller svaga samband med varandra. Ett undantag utgör elevernas skattningar av de sociala relationerna och arbetsklimatet i skolan. Ju bättre sociala relationer och ju större trivsel desto bättre arbetsklimat i skolan. Möjligen kan det i vissa kommuner finnas en bättre "anda" i skolan än i andra kommuner.

Kostnaderna för skolhälsovård, kurator och psykolog har ett visst samband med kommunernas förutsättningar. Ju bättre förutsättningar desto större utgifter för skolhälsovård, psykolog och kurator. Inga eller ytterst svaga samband finns mellan dessa kostnader och utfallet.

Kommentarer

Studien visar således att det finns skillnader mellan kommuner i totalkostnad för grundskolan. I vissa fall är dessa skillnader relativt stora. Större delen av skillnaderna hänför sig emellertid till sådana kostnader som inte har direkt samband med själva skolarbetet. Kostnadsskillnaderna förklaras främst av skillnader i kommunernas karaktär såsom storlek, geografisk struktur m m.

Något samband mellan kostnaderna för grundskolan i kommunerna och skolresultaten kan inte konstateras. Resultatet har här studerats i vid bemärkelse i förhållande till målen. Förutom elevernas skolprestationer har även andra aspekter av elevernas skolgång beaktats såsom andel elever som deltagit i olika former av stödundervisning eller av andra orsaker inte varit med i den vanliga undervisningen. Dessutom har elevernas bedömningar av sina kunskaper och sin skoltid studerats.

Det tydligaste sambandet finns mellan kommunernas närings- och befolkningsstruktur och elevernas skolprestationer. Kostnads-skillnaderna mellan kommunerna förändrar inte denna bild.

Kostnader för exempelvis lokaler, skolmåltid och skolskjuts etc är naturligtvis därför inte betydelselösa. De har stor betydelse för barnens välbefinnande i skolan. De avser dock förhållanden i elevernas skolvardag som inte studerats i denna undersökning. Här har uppmärksamheten inriktats på segregationsnivån, elevernas skolprestationer och på deras bedömningar av de sociala relationerna till lärare och kamrater, arbetsklimatet i skolan och vilka kunskaper de tycker att de har. På dessa förhållanden kan man knappast kan förvänta sig att begränsade skillnader i kostnader för lokaler, skolmåltid och skolskjuts m m kan ge något direkt utslag.

Hur skall då de erhållna resultaten tolkas i effektivitetstermer? Kan man säga att större resurser inte tycks ge en högre måluppfyllelse?

Eftersom de resurser som kan betraktas som "utbildningssatsningar" varierar marginellt mellan kommunerna är det svårt att uttala sig om effekten av verkligt olika satsningar. Vad som skulle hända om större nedskärningar eller besparingar sattes in kan vi därför inte uttala oss om. Viktigt att komma ihåg är att grundskolan förutom målet "en skola för alla" även fyller en viktig funktion som en del av samhällets barnomsorg. Förändringar av resurserna till grundskolan kan därför mycket väl få effekter på

kvaliteten i andra funktioner som grundskolan också har, men som inte studerats här.

Utgångspunkten för studien var att kostnader och utfall skulle relateras på kommunnivå. Det är alltså fråga om stora enheter som inom sig kan rymma stora variationer. Det är många mellanled innan de i kommunerna satsade resurserna omsätts i pedagogisk praktik. Några av dessa led är också av stor betydelse i samband med bedömningar av effektivitet. Dit hör t ex hur tillgängliga resurser fördelas inom kommunerna mellan olika rektorsområden och skolor. För att exempelvis nå målet om att alla elever skall få vissa grundläggande färdigheter är det viktigt att resurserna fördelas efter behov inom rektorsområdet. Dessutom är det naturligtvis mycket betydelsefullt hur resurserna används i själva undervisningssituationen. Sannolikt kan sådana förhållanden påverka den stora inomkommunala variationen i studiens utfallsvariabler, även om detta inte slagit igenom i jämförelser av så stora enheter som hela kommuner. I rapportens diskussionskapitel ges förslag till angelägna inomkommunala studier av nyss nämnda förhållanden.

1 SYFTE OCH BAKGRUND

1.1 Syfte

Effektivitet definieras i allmänhet som relationen mellan nyttan av en verksamhet och kostnaderna för denna. Eftersom man ofta försöker uttrycka vad man vill åstadkomma med en viss verksamhet i mål för verksamheten brukar man även definiera effektivitet som grad av måluppfyllelse i relation till kostnader för verksamheten.

Det främsta syftet med föreliggande undersökning är att kartlägga relationer mellan kostnaderna för grundskolan och resultat som speglar i vilken utsträckning skolan lyckas med att leva upp till målet att vara "en skola för alla". Leder högre kostnader till bättre måluppfyllelse?

Grundskolan studeras här på kommunnivå. På denna nivå finns möjlighet för förtroendevalda att påverka såväl kostnads- som ambitionsnivån i skolverksamheten. Det bedömdes därför vara av intresse att på denna nivå pröva möjligheten att studera utbildningsverksamhetens effektivitet. I första hand är studien därför en metodstudie, men den bör också kunna utgöra underlag för diskussioner rörande effektiviteten i svensk grundskola.

Analyser av kostnadsskillnader kommuner emellan har tidigare gjorts i andra sammanhang (SOU 1976:10, Kommunförbundet 1985). Kostnaderna har därvid inte satts i relation till resultaten av skolans verksamhet. Vad man däremot studerat både i Sverige och utomlands är betydelsen av klasstorlek eller antalet elever per lärare för elevernas skolprestationer. Kostnaden per elev sjunker ju fler elever som undervisas per lärare. I dessa studier, som kan betraktas som en form av effektivitetsstudier, har man inte funnit något samband mellan klasstorlek och skolprestation.

I USA har en mängd effektivitetsstudier på skolnivå genomförts. Det har i dessa visat sig svårt att finna samband mellan utbildningsresultat och resurser. Ökade anslag använda i traditionell

undervisning tycks inte nämnvärt höja utbildningsresultaten i fråga om kunskaper och färdigheter.

1.2 Avgränsningar

Kraftiga avgränsningar har gjorts vad gäller antalet studerade kommuner och resultatvariabler. Till grund för studien ligger förhållandena i kommunerna under kalenderåret 1982. Detta år har valts för att kunna utnyttja resultat från projektet "Utvärdering genom uppföljning av elever" (UGU) vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Denna undersökning omfattar nämligen elever som läsåren 1981/82 och 1982/83 gick i åk 8 och 9. Uppgifter om dessa elevers förhållanden från första året efter grundskolan finns nu tillgängliga.

1.3 Studiens uppläggning

Kommuner

Av ekonomiska och praktiska skäl har valts att studera skolan och de förhållanden under vilka den arbetar i de 29 kommuner som ingår i UGU-projektet. Storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö ingår bland de 29 kommunerna. Övriga 26 utgör ett stratifierat urval av kommuner. Samtliga kommuner med undantag för storstadskommunerna har grupperats i 13 strata varefter två kommuner från varje stratum har dragits för att ingå i urvalet. Stratifieringen ger möjlighet att studera kommunpar som uppvisar likheter i flera olika avseenden.

Dessa kommunpar är följande:

Järfälla	-	Möln dal
Älvkarleby	-	Hammarö
Katrineholm	-	Eskilstuna
Katrineholm	-	Eskilstuna
Strängnäs	-	Öckerö
Oskarshamn	-	Örnsköldsvik
Perstorp	-	Svalöv

Höganäs - Töreboda
 Eslöv - Varberg
 Vänersborg - Lidköping
 Hällefors - Surahammar
 Örebro - Luleå
 Karlskoga - Ludvika
 Ånge - Haparanda
 Stockholm - Göteborg - Malmö.

Kostnader

Kostnadsuppgifterna om kommunerna omfattar såväl statliga som kommunala kostnader.

Med statliga kostnader avses statsbidrag som enligt gällande bestämmelser utgått till grundskolan för läsåren 1981/82 och 1982/83. För att kunna jämföra den statliga kostnaden med den kommunala har medeltalet bidrag för de två läsåren beräknats. I bidragsbeloppet innefattas ej bidrag för viss praktisk lärarutbildning, bidrag till arbetsgivaravgifter, bidrag till avgifter till försäkring för tilläggspension samt särskilt bidrag för genomförandet av läroplan för grundskolan (Lgr 80). Ej heller ingår bidrag till lokalt utvecklingsarbete och bidrag för särskilda åtgärder på skolområdet.

Dessa bidragsdelar har utelämnats av följande skäl:

Bidrag för viss praktisk lärarutbildning utgår bara i form av lönebidrag till lärare som haft tjänst i försöksverksamheten i ett fåtal kommuner där det tidigare funnits försöks- och demonstrationsskola knuten till lärarhögskola.

Bidrag för genomförandet av Lgr 80 behöver inte användas det år det utbetalas.

Bidrag för särskilda åtgärder på skolområdet utbetalades första gången läsåret 1981/82 och viss osäkerhet rådde då i kommunerna om vad man fick och inte fick göra med resursen

som också kan användas i gymnasieskolan.

Övriga utelämnade bidragsdelar utgår med lika stora procentandelar till alla kommuner varför de är ointressanta i en jämförelse.

Kostnaderna för grundskolan har av tradition delats mellan staten och kommunerna. I huvudsak står staten för lärarkostnaderna och kommunerna för övriga kostnader. I princip skulle detta innebära en lika fördelning av de totala kostnaderna. Under senare år har dock skett en förskjutning till nackdel för kommunerna.

Huvuddelen av det statliga bidraget betalas ut i form av basresurser. Detta har därför också beräknats särskilt i form av kronor per elev.

Med kommunala kostnader för grundskolan avses de verkliga kostnader respektive kommun haft för skolverksamheten budgetåret 1982. Således kostnader utöver statsbidraget.

Måluppfyllelse

Grundskolan är en skola för alla. Dess mål är mycket omfattande. I skollagens första paragraf uttrycks målet så här:

Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Att grundskolan är en skola för alla innebär att alla skall, oberoende av kön, geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i grundskolan.

Bl a medför detta att grundskolan är skyldig att "ta väl hand om alla elever och stödja och uppmuntra envar att utveckla

sin förmåga och sina intressen."
(Lgr 80)

Det övergripande målet för grundskolan kan uttryckas med läroplanens (lgr 80) formulering om demokratins samhälls-, människo- och kunskapssyn: "Människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar och söka kunskap för att i samverkan med andra förstå och förbättra sina egna och sina medmänniskors livsvillkor." Utifrån detta mål för elevernas utveckling uttrycks skolans uppgifter och därmed också de krav som bör ställas på en fullständig skolgång.

"Det är en huvuduppgift för skolan att eleverna får goda kunskaper och färdigheter. Genom tonvikt på grundläggande kunskaper och färdigheter skall skolan ge alla elever en god start." Skolan skall vidare "leda elevernas kunskapssökande in på väsentliga områden och successivt under nio år vidga deras perspektiv och fördjupa deras kunskaper. De kunskapsområden som skall behandlas skall vara av grundläggande betydelse för alla, oavsett kommande verksamhet. Skolan måste lägga stor vikt vid en allsidig utveckling av elevernas färdigheter". Såsom exempel på detta nämns bl a "att fungera i samarbete med andra i arbetslag och grupper. Lika så skall skolan betona de tekniskt-praktiska vardagsfärdigheterna". Skolan skall också "ge eleverna insikt i de stora överlevnadsproblem som världen står inför".

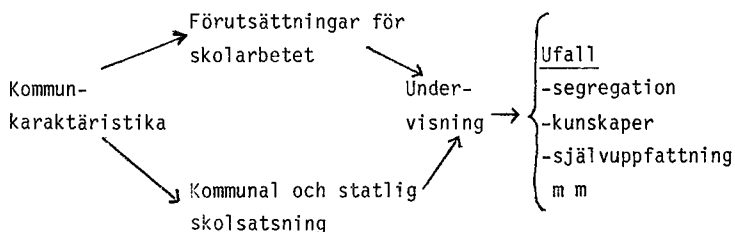
Eleverna skall få med sig kunskaper och färdigheter från skolan. Skolan skall också fostra; "aktivt och medvetet skall skolan påverka och stimulera barn och ungdomar att vilja omfatta vår demokratis grundläggande värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk, vardaglig handling". Vidare skall skolan "verka för jämställdhet mellan kvinnor och män samt söka grundlägga solidaritet med eftersatta grupper inom och utom landet. I samarbete med hemmen har skolan ett medansvar för att barnen utvecklas till demokratiska och ansvarstagande människor".

2 METOD OCH DATAINSAMLING

2.1 Analysmodell

I denna studie skall skolutgifterna i 29 olika kommuner ställas mot resultat av verksamheten i kommunernas grundskolor. Ger en större kommunal satsning på grundskolan en bättre måluppfyllelse?

Eftersom resultaten av verksamheten i grundskolan påverkas av en mängd faktorer, måste hänsyn tas till detta. Dessa faktorer kan grupperas och relateras till varandra enligt nedanstående modell:

Exempel på kommunkaraktäristika är de egenskaper som UGU-projektets 29 kommuner är stratifierade efter, nämligen storlek, näringsstruktur, invandrartäthet och politisk majoritet i kommunen. Dessa och andra karaktäristika påverkar elevernas sociala och utbildningsmässiga bakgrund samt lärarrekruteringen. Kommunerna har således olika förutsättningar för skolarbetet. Kommunernas karaktär kan även ha betydelse för vilken "skolsatsning" som är möjlig i en kommun.

Den undervisning som sker i kommunens grundskolor är dels styrd av bestämmelser gemensamma för alla grundskolor i riket, dels beroende av elevgruppernas sammansättning i olika avseenden och den kommunala skolsatsningen. Utfallet av undervisningen kan sedan avläsas i flera indikatorer som elevernas kunskaper, deras frånvaro från den ordinarie undervisningen (anpassad studiegång m m) och självuppfattning samt bedömningar av sin skoltid. När dessa utfall skall vägas mot varandra får grundskolans mål uttryckt som "en skola för alla" vara vägledande.

Innan de kommunala skolresurserna visar något utslag i elevbeteende har mycket hunnit hända med dessa resurser. För det första kan de fördelas på olika sätt mellan rektorsområden och skolor. För det andra kan samma resurser ge olika utfall på grund av att undervisningen bedrivs på olika sätt. Stora skillnader finns mellan olika skolors sätt att fungera beroende på deras storlek, traditioner, upptagningsområde, lärarkår m m. De enskilda lärarnas sätt att undervisa kan också skilja sig avsevärt. I en jämförelse mellan så stora enheter som kommuner kan en stor del av denna variation jämnas ut sig, eftersom de flesta kommuner är så stora att de omfattar olika typer av skolor. Den stora variationen mellan elever finns inom klasser, skolor och kommuner. Det är ändå viktigt att se om det finns tydliga skillnader mellan kommuner.

I en kommunal studie av grundskolan är det av intresse att studera samvariationen mellan samtliga variabler i modellen som är förknippade med varandra. För att begränsa studien är det nödvändigt med en prioritering av vad som skall studeras.

De frågeställningar som har valts ut är med hänsyn till studiens karaktär mycket översiktliga:

- Finns det en variation mellan kommunerna i de resurser som sätts på grundskolan?
- Finns det en variation i skolresultaten mellan kommunerna?
- Skolresultaten är mångdimensionella. Vilka samvarierar och vilka är oberoende av varandra?
- Kan en variation i skolresultaten mellan kommunerna till någon del förklaras av att kommunerna satsar olika mycket resurser på grundskolan?
- Finns det något samband mellan kommunernas karaktäristika och de skolresurser som sätts i kommunen och/eller med utfallet i kommunen?

2.2 Sammanställning av kommunkaraktäristika

De karaktäristika som kommunerna är grupperade efter är:

- a Storlek (25 000 invånare eller fler grupperas ihop)
- b Politisk majoritet (50% socialistiska mandat och fler grupperas ihop)
- c Näringsstruktur (25% eller mer av arbetskraften sysselsatta i den offentliga sektorn grupperas ihop)
- d Andel invandrare (invandrarelever 8% eller fler grupperas ihop).

Kommuner i samma stratum ligger på samma sida om delningspunkten för varje kommunkaraktäristika. För att beskriva förutsättningarna att bedriva undervisning i de 29 kommunerna lite närmare, har vissa uppgifter om dessa kommuner samlats in. Uppgifterna har hämtats från olika register. Vilka variabler som redovisas och från vilka register de hämtats framgår av bilaga 1.

2.3 Insamling av skolkostnader

Uppgifter om statens kostnader för skolan har hämtats från länskolnämndernas beslut om statsbidrag. Uppgifterna avser medeltalet av de verkliga belopp som betalats ut till respektive kommun för läsåren 1981/82 och 1982/83, dvs efter ett besparingsavdrag med 2%. För att kunna jämföra bidragens storlek mellan olika kommuner har beräknats antalet kronor per elev.

Uppgifter om de kommunala kostnaderna för grundskolan har inhämtats genom en enkät till de 29 kommunernas skolförvaltningar (bilaga 2). Kommunernas samtliga kostnader (kostnader utöver statsbidraget) har täckts in och avser bokslutet för 1982. För varje kommun har de kommunala kostnaderna dividerats med antalet elever på samma sätt som beträffande statsbidraget. Slutligen har statliga och kommunala kostnader per elev adderats.

De statliga och kommunala skolkostnaderna samt vissa andra skolförhållanden i kommunerna finns redovisade i bilaga 3.

2.4 UGU-projektet

Projektet Utvärdering genom uppföljning av elever (UGU) är som namnet antyder en studie över tiden, ett s k longitudinellt projekt. Det innebär att ett urval av elever ur två årskullar följs genom sin utbildning i grundskola och gymnasieskola. Eleverna har valts ut genom ett förfarande, som i första steget innebär att 29 kommuner valdes från 13 grupperingar av kommuner med hänsyn tagen till förhållanden som bedömdes vara av betydelse för deras förutsättningar att bedriva utbildning. Dessutom ingår landets tre största kommuner - Stockholm, Göteborg och Malmö - i urvalet. Från dessa kommuner valdes skolklasser, och eleverna tillhöriga dessa klasser utgör det slutliga individurvalet.

Huvudvikten i insamlandet av uppgifter om eleverna har lagts vid deras sociala och utbildningsmässiga bakgrund, deras "vägar" genom utbildningssystemet i form av val av kurser, linjer etc, deras begåvningsmässiga förutsättningar, deras uppfattning om sig själva som elever samt också deras egna bedömningar av framgång i sina studier och utbildningens innehåll och resultat. Vidare samlas kontinuerligt in uppgifter om studieresultat genom färdighetsprov och betyg och liknande skoladministrativa uppgifter.

Projektet startade våren 1980 i årskurs sex i grundskolan, och starten för den andra årskullen - fem år yngre - skedde i årskurs tre våren 1982. I den här studien har vi enbart utnyttjat möjligheter som redan nu finns till analyser av data, huvudsakligen av tvärsnittskaraktär. Det bör också observeras, att de data som används utgör ett begränsat urval av uppgifter. Principerna för detta urval är att det ska ge en uppfattning om hur skolan lyckats med att leva upp till målsättningen "en skola för alla" i de avseenden som ingår i den tidigare presenterade analysmodellen.

De individuppgifter som är underlag för utfallsvariablerna är av två slag vad gäller insamlingsförfarande. Dels är det skoladministrativa data som samlats in av SCB i slutet av varje läsår direkt från skolexpeditionerna. Det gäller exempelvis betyg, uppgifter om stödåtgärder etc. Sådana data har kunnat samlats in i

stort sett utan bortfall. Dels gäller det uppgifter som samlats in direkt från eleverna genom prov och enkätfrågor. Vid dessa senare uppgiftsinsamlingar har bortfall inte kunnat undvikas. Storleken av sådana bortfall varierar från ca 5 till ca 20 procent. Förutom att standardprov inte genomförts i alla ämnen i alla kommuner finns för övrigt ingen systematik i detta bortfall i relation till kommuntillhörighet. Därför kan bortfallet inte anses påverka jämförelser mellan kommuner. Däremot kan bortfallet förorsaka underskattning av problemförekomst. Det beror på att elever med svårigheter brukar vara överrepresenterade i bortfallsgrupper.

2.5 Analysmetod

Med hänsyn till undersökningens karaktär av pilotstudie, har det bedömts vara mest ändamålsenligt att arbeta med enkla jämförande sammanställningar i tabell och matrisform hellre än med mer sofistikerade och komplicerade analysförfaranden. Dessa skulle dessutom kräva ytterligare kontroll- och förberedelsearbete för vilket tillgängliga resurser i form av tid och arbetskraft inte varit tillräckliga. Ett viktigare skäl är dock att sådana metoder knappast skulle bidra till en större möjlighet till tolkningar av eventuellt funna samband. Samband mellan kostnadsvariation och utfall bör nämligen vara mycket tydliga för att kunna låta sig tolkas. Risken för att de använda enklare metoderna skulle riskera att dölja sådana samband är minimal.

Kostnadsskillnader mellan kommuner som kan få något genomsnitt i utfallsvariablerna bör rimligen vara någorlunda stora. Analysmetoden har därför huvudsakligen gått ut på att först identifiera kommuner som skiljer sig från genomsnittet av kommunerna vad beträffar kostnader och resultat i utfallsvariablerna. Kostnader och utfall har sedan jämförts.

För att identifiera avvikande kommuner vad gäller kostnader och utfall har följande beräkningar gjorts:

1. Aritmetiskt medelvärde och standardavvikelse gällande

kostnader över de 29 kommunerna har beräknats. Beräkningarna har gjorts oviktat, eftersom viss viktning kan sägas ha skett vid beräkningen av kostnad/elev.

2. Ett "konfidensintervall" kring medelvärdet enligt 1 har sedan beräknats. Syftet med detta intervall är att få en uppfattning om skillnader mellan kommunvärden som skulle kunna betraktas som slumpmässiga eller ej. Kommunvärdenas har då betraktats som slumpurval från en fördelning av kommunvärden (kostnad/elev). Syftet med konfidensintervallet här är inte att skatta "det sanna medelvärdet" över alla Sveriges kommuner, utan i stället en hjälp att värdera skillnader mellan de 29 undersökta kommunerna. "Konfidensintervallen" har beräknats enligt: $(M \pm 2,05 \cdot s/\sqrt{29-1})$.

3. Positivt avvikande kommuner vad gäller kostnader är de kommuner vars kostnadsvärden är $> (M + 2,05 \cdot s/\sqrt{29-1})$. Dvs de har klart högre kostnader än genomsnittligt. De markeras med ett plus (+) i analyserna. På analogt sätt identifieras negativt avvikande, vilka markeras med ett minus (-).

De på så sätt bestämda avvikelserna bildar underlag för jämförelser mellan kostnader inbördes och med olika utfallsvariabler. De senare jämförelserna görs företrädesvis med hjälp av mönster av positiva och negativa avvikelsevärden och inte mellan enskilda variabler.

4. Bearbetning och analys av utfallsvariablerna genomförs på liknande sätt. Vid beräkningar av kommunmedelvärden har dock viktning skett med avseende på antal elever i kommunurvalet.

Det tabellmaterial som använts för analyserna finns i bilaga 4 (kostnader) och bilaga 5 (utfall).

2.6 Vilka statliga bidrag får kommunerna till grundskolan?

Skolkostnaderna varierar mellan kommuner. Mellan vissa kommuner är skillnaderna relativt stora. Generellt gäller att kostnaderna är lägre i tätortskommunerna och särskilt höga i de norra glesbygderna. Skillnaderna uppgår till flera tusental kronor per elev. De högre kostnaderna beror bl a på lägre antal elever per basresurs, högre kostnader för skolskjutsar, lärarnas kallortstillägg och höga driftskostnader för skolbyggnaderna.

Enligt uppgifter i "Offentliga sektorn" utgiven av statistiska centralbyrån 1985 kostade en grundskoleelev i genomsnitt 23 900 kr år 1983. I 1983 års priser kostade samma elev 22 800 kr år 1982. Kommunerna svarar för cirka 60% av kostnaderna och staten för resten.

Statsbidrag

Statsbidrag till grundskolan utgår i huvudsak i form av

- bidrag till kostnader för rektorer och studierektorer
- basresurser
- förstärkningsresurs
- tilläggsbidrag
- bidrag till kostnader för särskild undervisning
- "   viss stödundervisning
- "   undervisning i hemspråk
- "   kallortstillägg och finskspråktill-
lägg
- bidrag till kostnader för viss praktisk lärarutbildning
- "   icke timplanebunden verksamhet
                                  under den samlade skoldagen
- bidrag till kostnader för vissa socialavgifter

Under läsåren 1981 och 1982 utgick dessutom statsbidrag för genomförandet av Lgr 80, bidrag för lokalt utvecklingsarbete och för särskilda åtgärder på skolområdet (SÅS). Det förstnämnda bidraget har nu upphört. I sin nuvarande form utgick SÅS-bidraget

första gången läsåret 1981/82 och bidraget för lokal skolutveckling utgick första gången läsåret 1982/83.

Basresurs, förstärkningsresurs och tilläggsbidrag

Huvuddelen av statsbidraget tilldelas kommunerna i form av basresurser, förstärkningsresurs och tilläggsbidrag. Basresurs är den helt dominerande delen. Basresurs tilldelas skolenheterna av länskolnämnden för varje påbörjat 25-tal elever i var och en av årskurserna 1-3 och för varje påbörjat 30-tal elever i var och en av årskurserna 4-9.

Basresursens storlek (antalet veckotimmar) har fastställts för respektive årskurs med utgångspunkt i antalet elevveckotimmar enligt timplanen. För slöjd, hemkunskap och musik görs vissa påslag. På högstadiet omfattar resursen även påslag för alternativkurser och tillvalskurser. Antalet veckotimmar i högstadiets basresurser varierar med antalet paralleller i varje årskurs. Hänsyn tas på så sätt till behovet för små högstudier av ett högre antal veckotimmar per basresurs jämfört med högstudier med många paralleller.

Hur många basresurser som skall fastställas bygger bl a på antalet elever inom respektive årskurs vid varje skolenhet i grundskolan och kommunikationsmöjligheterna. Genom regeringens förordning 1981-01-29 om beräkning av basresurser på grundskolans mellanstadium har länskolnämndernas möjlighet att vid basresursbesluten ta såväl ekonomiska som pedagogiska hänsyn begränsats. Enligt förordningen skall länskolnämnderna vid fastställande av antalet basresurser tillse att antalet elever per basresurs på mellanstadiet i länet inte understiger det antal som anges för varje län. Denna bestämmelse trädde i kraft inför läsåret 1981/82 och gäller fortfarande. Den innebär att ett basresursmedeltal, som inte får underskridas, har fastställts för varje län. Regeringen har fryst nedre gränsen för varje läns medeltal vid 1975/76 års nivå.

Förstärkningsresursen, som läsåren 1981/82 och 1982/83 utgick med 0,5265 veckotimmar (vtr)/elev respektive 0,6384 vtr/elev tillde-

las kommunen. Enligt Lgr 80 skall skolstyrelsen i kommunen "fördela förstärkningsresursens medel behovsriktat". Läroplanen beskriver också hur detta skall gå till: "Det åligger skolstyrelsen att på basis av en ingående kännedom om varje rektorsområdes arbetsmiljö och elevernas förutsättningar fördela förstärkningsresursen och de kommunala insatserna så att skolor, som har ett svårare utgångsläge, får större personella resurser. Detta kan innebära ökad lärartäthet, ökad andel utbildade speciallärare, förstärkt skolläning, större insatser av kuratorer, fritidspersonal, skolbibliotekarier, skolvårdar, elevassistenter och skolpsykologer, över huvud taget ett ökat antal vuxna per barn. Det kan givetvis också innebära förstärkningar på materielsidan."

Läsåret 1985/86 utgår förstärkningsresursen med 0,6334 vtr/elev. Tilläggsbidraget utgår med en bestämd procentdel av bas- och förstärkningsresurs. Procenttalet fastställs varje år av regeringen. Bidraget tilldelas kommunen och är avsett att täcka vika-riekostnader och kostnaden för vissa nedsättningar av undervisningskyldigheten. Under läsåren 1981/82 och 1982/83 utgick bidraget med 13,1% respektive 8,8%. Förenklat skulle kunna sägas att nuvarande statsbidragssystem skiljer mellan resurser avsedda att tillgodose generella behov, som är gemensamma för alla elever (basresurser), och resurser avsedda att tillgodose specifika behov (förstärkningsresursen jämte vissa andra bidrag).

Det antal kronor, som varje kommun får för varje veckotimme den tilldelats, beror på i vilken arvodesgrupp lärarna är placerade (1-5). Ju högre arvodesgrupp ju högre bidrag. Skillnaden mellan arvodesgrupp 1 och 5 är cirka 8%. Vilken arvodesgrupp lärarna på ett stadium i en kommun kommer att tillhöra beror på deras lönegrads- och ålderstilläggsplaceringar.

2.7 Hur fördelas de kommunala kostnaderna för grundskolan?

De kommunala skolkostnaderna kan i huvudsak hänföras till något av följande områden:

Lärarylöner

Lokaler och inventarier

Läromedel
 Skolmåltider
 Skolskjutskostnader
 Hälsovård
 Skoladministration
 Utvecklingsarbete och personalutbildning
 Övriga kostnader för grundskolan.

De sammanlagda kommunala skolkostnaderna varierar mer än de statliga skolkostnaderna. Beräknad per elev uppvisar Stockholm den högsta kostnaden (15 409 kr) och Karlskoga den lägsta (8 477 kr). Räknas kostnader för lokaler och inventarier bort redovisar Katrineholm den högsta kostnaden (8 467 kr) och Höganäs den lägsta (4 530 kr). (Se bilaga 3.)

Lärlöner

I princip äger en kommun inte rätt att för kommunala medel anställa lärare för tjänstgöring i grundskolan. Tjänsteunderlaget begränsas av det statsbidrag som står till förfogande. Vore det inte så, skulle staten få utgifter för pensioner och dylikt, som orsakats av kommunala beslut.

Genom de statliga besparingar, som genomförts under senare år och bl a innebär att statsbidrag inte utgår för full kostnadstäckning (2-procentiga besparingar), har det likväl blivit så att lärare i viss mån avlönas med kommunala pengar. Samma är förhållandet vid anställning av ersättare för lärare som är frånvarande t ex för sjukdom. Det statliga bidrag som utgår i form av tilläggsbidrag räcker inte alltid till för dessa vikariekostnader. I bägge de nu nämnda fallen rör det sig om kommunala utgifter som i huvudsak kan beräknas på förhand. Staten åsamkas inga överraskande sociala kostnader genom dessa kommunala beslut. Principen, "inga lärare skall anställas utöver dem som ryms inom tjänsteunderlaget (i huvudsak statsbidraget)", ligger alltså fast.

Det är väsentligt att ha denna princip i minnet då man studerar de kommunala kostnaderna för lärlöner i bilaga 3 Skolvariabler.

Kostnaden beräknad per elev varierar från 770 kr (Surahammar) till 2 470 kr (Stockholm). Den oinitierade kan lätt få uppfattningen att eftersom kostnaden är högre i Stockholm än i Surahammar så är skolstyrelsen i Stockholm den ambitiösaste och har genom den kommunala satsningen åstadkommit en högre lärartäthet. Så kan man dock inte läsa siffrorna. Förklaringen till den högre kostnaden i Stockholm är förmodligen högre sjukfrånvaro bland lärarna eller frånvaro för att passa eget sjukt barn.

En hög kommunal kostnad för lärarlöner kan tolkas som en indikation på många korttidsvikarier och därmed sämre kontinuitet i undervisningen.

Lokaler och inventarier

I huvudsak skriver kommunerna av vissa procent på skolbyggnadernas värde för varje år. Man följer här som regel de avskrivningsregler som har rekommenderats av Svenska Kommunförbundet. I något fall (Malmö och Göteborg) har man 1982 kompenserat för inflationen genom att multiplicera det nerskrivna byggnadsvärdet med ett indextal. Eftersom skolbyggnadernas ålder varierar mycket från kommun till kommun blir lokalkostnaderna, med de avskrivningsregler man använder sig av, inte jämförbara. Kostnaden är därför inte ointressant. Den belastar skolbudgeten och konkurrerar därmed andra områden som också kostar pengar. Är lokalkostnaderna höga blir det mindre över till dessa andra områden. Den högsta lokalkostnaden per elev redovisar Oskarshamn (7 176 kr) och den lägsta Karlskoga (2 970 kr).

Läromedel och AV-hjälpmedel

I kostnaden för läromedel har här också, förutom traditionella läromedel, inräknats konsert- och skolteaterverksamhet. Medverkan av företrädare för politiska partier och fackliga organisationer har också kostnadsmässigt förts in under rubriken läromedel.

Den svenska skolan hade i allmänhet god tillgång till läromedel 1982. De återkommande besparingskraven har under senare år med-

fört att situationen försämrats. En alltför riklig tillgång på AV-hjälpmedel och övriga läromedel kan missbrukas, men i allmänhet medför en riklig tillgång på goda läromedel att undervisningen kan göras varierande och lättare anpassas till individuella elevbehov. Den högsta kostnaden per elev för AV-hjälpmedel och läromedel redovisas av Ludvika (1 000 kr) och den lägsta av Göteborg (574 kr). Ser man enbart till läromedel redovisar Göteborg fortfarande den lägsta kostnaden per elev (547 kr) och Haparanda den högsta (922 kr). Den högsta kostnaden per elev för enbart AV-hjälpmedel har Järfälla (152 kr) Töreboda (11 kr).

Skolmåltider

Skolmåltider är en stor post bland de kommunala utgifterna för skolan. Den högsta kostnaden per elev redovisas av Katrineholm (2 567 kr) och den lägsta av Öckerö (1 135 kr).

Ett antal undersökningar har visat att överraskande många elever går till skolan på morgonen utan att ha fått någon egentlig frukost. Att dessa elever har koncentrationssvårigheter under förmiddagslektionerna är vad man kan förvänta sig. Skollunchen kan betyda att dessa svårigheter inte finns under eftermiddagen. I någon kommun har man försökt komma tillrätta med problemet genom att servera vissa elever någon form av frukost under morgontimerna.

Knappast någon fråga inom ramen för skolans verksamhet har under årens lopp varit föremål för så mycket diskuterande på föräldrasammankomster som just skolmåltidsverksamheten. Detta visar vilken betydelse frågan tillämts av elever och föräldrar. Matens kvalitet och kvantitet - men också det sätt på vilket den serveras och måltidslokalernas utformning - är av stor betydelse för elevernas trivsel. Riktiga satsningar inom detta område kan löna sig.

Skolskjutskostnader

Det vanligaste sättet att se på skolskjutskostnader är att beräk-

na kostnaden per skjutsad elev. Vi har här valt att beräkna skjutskostnaden per elev, dvs den totala skjutskostnaden dividerad med samtliga grundskoleelever i kommunen. Genom detta beräkningssätt kan jämförelser göras mellan kommunerna trots att antalet skolskjutselever varierar starkt.

Förutom av antalet skjutsade elever, skjutsavstånd och skjutsmetod (taxi, buss, kommunala eller inhyrda transportmedel) påverkas kostnaderna av de regler för rätt till skolskjuts som respektive kommun antagit samt turtätheten i systemet. Avståndet bostad - skola - respektive bostad - hållplats är som regel avgörande då en bedömning om rätt till skolskjuts skall göras. Ganska ofta tas också hänsyn till olika vägars beskaffenhet och trafikintensitet (trafikfarlighet). Det vanligaste är att reglerna är ganska generösa för lågstadiets elever och blir mer restriktiva ju äldre eleverna blir. Svalöv är ett undantag i detta avseende. För alla elever oavsett stadium gäller här regeln att ett avstånd på minst två km mellan bostaden och skolan ger rätt till skolskjuts.

Som en följd härav redovisar kommunen också ganska höga skjutskostnader, 1 122 kr/elev. Högst kostnader har dock Eslov (1 397 kr/elev). Inte överraskande har Malmö och Stockholm de lägsta kostnaderna (124 respektive 139 kr/elev).

Elevvård

Till begreppet elevvård förs här kostnader för skolsköterskor och skolläkare men också kostnader för kuratorer och skolpsykologer. Den fysiska hälsovården är huvudsakligen av förebyggande slag, medan den sociala och psykiska hälsovården många gånger får ta hand om akuta problem. I många avseenden kan de här tre områdena betraktas som en helhet, och skall hälsovården i vid bemärkelse fungera väl, skall de utgöra en helhet.

Det har ibland uttryckts farhågor för att en väl utbyggd specialiststab för hälso- och elevvård får till följd att lärarnas intresse för elevernas personliga förhållanden avtar. De anser sig ha för dåliga kunskaper inom dessa viktiga områden. "Bättre att

direkt hänvisa eleven till specialisterna än att själv "kvacka" inom områden man inte behärskar", är en lärarkommentar som inte är så ovanlig. Eleverna behöver dock känna ett intresse och engagemang från alla vuxna i skolan, inte bara från specialisterna. Huvudsakligen är detta ett informations- och attitydproblem som kan lösas. En satsning på förebyggande hälsövård och hälsofostran innefattande även kuratorer och skolpsykologer bör rimligen vara av stor betydelse för skolans möjligheter att nå läroplanens mål.

Kostnaderna för skolläkare, skolsköterskor, kuratorer och skolpsykologer varierar mellan 547 kr/elev (Ludvika) och 173 kr/elev (Surahammar).

Skoladministration

I kommuner där det finns såväl grundskola som gymnasium, komvux och grundvux kan det vara svårt att avgöra hur stor del av den centrala förvaltningskostnaden (skolstyrelse och skolkontor) som skall hänföras till grundskolan. I allmänhet har detta lösts så, att den totala kostnaden för skolstyrelsens, rådets för samverkan-skola-arbetsliv (SSA-rådets) och skolkontorets personal och verksamhet beräknats i förhållande till antalet elever i respektive skolform. Endast kostnaden för kommunalt avlönad personal har räknats med. Eftersom statsbidrag utgick för såväl skolchefer och biträdande skolchefer som rektorer och studierektorer under 1982, har kostnaden för dessa befattningshavare inte medräknats, såvida inte sådan befattningshavare funnits utöver det antal, som ryms inom statsbidraget. I övrigt har såväl central som lokal (rektorsområde) skoladministration räknats med.

Många skolledare klagar över att tiden inte räcker till för de viktiga pedagogiska uppgifter som åvilar dem. En väl utbyggd organisation som kan avlasta skolledarna ett antal icke pedagogiska uppgifter torde således vara till gagn för skolverksamheten och därmed för eleverna. Administrationens effektivitet har naturligtvis betydelse i sammanhanget. Någon sådan bedömning har dock inte gjorts här. Kostnadsjämförelsen visar stora skillnader. Högst kostnad per elev har Katrineholm och Stockholm (1 848 kr

respektive 1 113 kr) och lägst kostnad redovisar Oskarshamn (248 kr). Det bör dock observeras att Katrineholms kostnad inte är fullt jämförbar med kostnaden i övriga kommuner. Katrineholm har räknat in vissa vaktmästarkostnader i det redovisade beloppet.

Utvecklingsarbete och personalutbildning

Den 1 juli 1982 reformerades personalfortbildningen. Då skapades en ny organisation för lokal skolutveckling och personalutveckling. Skolstyrelsen har numera det avgörande inflytandet över hur utvecklingsarbetet och personalfortbildningen utformas. Till verksamheten utgår statsbidrag. Det förutsättes dock att kommunerna skall bidra till denna verksamhet i minst samma omfattning som tidigare. Det är därför förvånande att tre kommuner uppgett att de inte har några kommunala kostnader för personalutbildning och utvecklingsarbete. Kan det vara ett missförstånd detta första år med det nya bidragssystemet? Eskilstuna uppger den högsta kostnaden: 217 kr/elev. I de kostnader som anges i tabellbilagan ingår också kostnaden för ämnes- och fortbildningskonsulenter, som förekommer i fyra av kommunerna.

De stora förändringar som införandet av Lgr 80 innebar ställer krav på en utveckling skolans verksamhet och därmed personalfortbildning av annat slag än den som i allmänhet förekommit tidigare. Visserligen utgick vid denna tidpunkt ett extra statsbidrag (genomföranderesursen), som åtminstone delvis kunde användas till nu diskuterade ändamål, men ett kommunalt resurstillskott kan hjälpa skolan att få förutsättningar till en bättre måluppfyllelse.

Övriga kostnader för grundskolan

Under denna rubrik har sammanförts kommunala kostnader för skolan som inte alltid är nödvändiga, men som kan betyda mycket för att skapa en väl fungerande skola med goda förutsättningar att nå de uppsatta målen. Satsningar inom detta område varierar mycket från kommun till kommun. Det rör sig bl a om förskollärare som ges möjlighet att följa sina elever upp i lågstadiet, personellt och

ekonomiskt stöd till elevråd och hem-och-skolaföreningar, intern information, skolvårdar och olika andra insatser för att öka antalet vuxna i skolan. Under denna rubrik har också förts kostnader för simundervisning, skolpatrullverksamhet och dylikt.

De kommunala kostnader, som har sammanförts här, är alla av det slaget att de ökar skolans möjligheter till målpuppfyllelse och allsidig utveckling av eleverna.

Den högsta kostnaden redovisar Stockholm (1 820 kr/elev) och den lägsta Höganäs (41 kr/elev). Stockholms höga kostnad beror bl a på olika insatser för invandrarelever och stora resurstillskott för att underlätta övergången mellan förskola och lågstadium.

Kommunal ambitionsnivå

Att få ett mått på den kommunala ambitionsnivån beträffande skolan har visat sig svårare än väntat. Två mått har dock tagits fram, den kommunala skolkostnaden beräknad i kronor per kommuninvånare och denna summa satt i relation till de totala kommunala utgifterna per invånare. Bägge måtten har sina begränsningar och innehåller flera osäkra faktorer. Hänsyn tas t ex inte till kommuninvånarnas ålderssammansättning eller skattekraften i kommunen. Tillsammans med den kommunala skolkostnaden per elev ges dock möjlighet till vissa jämförelser mellan kommunernas kostnader för grundskolan.

Den högsta kommunala skolkostnaden per invånare har Järfälla (2 000 kr). Den lägsta har Göteborg (900 kr).

Skolkostnaden per invånare x 100

Totala kommunala utgifter per invånare

resulterar i ett procenttal som, i jämförelse med andra kommuner, åtminstone ger en fingervisning om hur kommunen prioriterat skolan i förhållande till andra kommunalt bekostade verksameter. Göteborg och Malmö står utanför landsting och har därför själva de utgifter, bl a för sjukvården, som invånare i övriga kommuner

betalar genom landstingsskatten. I dessa två kommuner blir därför skolkostnaderna en liten del av de totala kommunala utgifterna och de kan därför i detta avseende inte jämföras med övriga kommuner. Det högsta procenttalet redovisar Älvkarleby och Svalöv (14%) och det lägsta (bortsett från Göteborg och Malmö) Karlskoga och Stockholm (6%).

3 RESULTAT

I detta kapitel redovisas resultaten i tabellform. Dessa tabeller baseras genomgående på medelvärden, standardavvikelser och variationsvidd gällande de 29 kommunerna. Bastalet i samtliga tabeller är alltså 29. Beräkningar och redovisningar har gjorts på samma sätt för kostnader som för skolresultat (som oftast redovisas i form av medelvärden eller andelar elever i procent). Hänsyn till kommunernas olika storlek har tagits på så sätt att måttet kostnader är kostnader per elev. Vid beräkning av medelvärden eller medelproportioner har kommunvärdena viktats med hänsyn till antal elever per kommun.

3.1 Variation i kostnader mellan kommuner

Som tidigare nämnts kostade en grundskoleelev i genomsnitt i riket 22 800 1983. Kommunerna svarade för 60 procent av kostnaderna och staten för resten. I denna studie är den genomsnittliga totalkostnaden per elev 20 500 beräknat över de i studien ingående kommunerna kalenderåret 1982. Kommunerna svarar för 56 procent av denna kostnad och staten för resten. I denna studie som framför allt riktat in sig på de kommunala kostnaderna har endast basresursen per elev för de olika kommunerna särredovisats av de statliga kostnaderna. De kommunala kostnaderna har däremot delats upp i elva olika utgiftsposter. Vi ska i detta avsnitt studera hur skolkostnaderna varierar mellan kommunerna. I tabell 3.1 redovisas de genomsnittliga skolkostnaderna och standardavvikelsen för de olika kostnadsslagen samt högsta och lägsta värde.

Av tabell 3.1 framgår att den genomsnittliga avvikelser av totalkostnaden är på drygt 2 000 kronor, dvs ganska exakt tio procent av den genomsnittliga totalkostnaden. Kommunen med den högsta kostnaden ligger på 26 000 kronor och den lägsta på 17 000 kronor. En kommunal kostnadsvariation föreligger således. I vissa extremfall kan skillnaderna vara relativt stora. Vilka kostnader är det då som svarar för dessa skillnader? Av tabellen framgår att det är de kommunala kostnaderna som varierar mest mellan kommunerna. Statsbidragen varierar betydligt mindre. Av statsbidra-

Tabell 3.1 Medelvärde, standardavvikelse och variationsvidd för skolkostnader/elev uppdelade efter utgiftsposter över kommuner.

SKOLKOSTNAD	M	s	Lägsta kommunvärde	Högsta kommunvärde
Totalkostnad	20 495	2 041	17 249	26 045
I Statsbidrag	9 078	820	8 082	12 531
II Kommunal kostnad	11 422	1 700	8 477	15 409
I Statsbidrag				
a Basresurs	5 100	324	4 533	5 766
II Kommunal kostnad				
a Lokaler, inventarier	6 390	1 252	2 970	6 807
b Skolmåltider	2 165	483	1 135	2 507
c Lärarlöner	1 501	438	770	2 476
d Skolskjuts	586	362	124	1 397
e Övriga kostnader	318	326	41	1 820
f Skoladministration	658	325	0	1 848
g Läromedel, AV-hjälpm.	829	115	574	987
h Skolhälsovård/Psyk.	318	88	182	547
i Personalutbildning	44	45	0	217
j Syo	51	40	0	146
k Bibliotek	67	37	28	198

gen är det framför allt de övriga statliga bidragen som står för den större delen av variationen. Basresursen står för en betydligt mindre del av denna variation. Av de kommunala kostnaderna är det framför allt kostnader för lokaler och inventarier som varierar mellan kommunerna. Därefter kommer kostnader för skolmåltider, lärarlöner och skolskjuts. Alla dessa kostnader är sådana att man knappast kan förvänta sig att den i förhållande till kostnadernas totala storlek begänsade variationen inverkar på själva undervisningen.

Kostnaderna för lokalerna är dessutom i stor utsträckning beroende av hur pass nybyggda skolorna är vilket inte behöver ha något entydigt samband med lokalernas standard eller allmänna trivsamt. Kommunernas utgifter för lärarlöner består till stor del av kostnader för vikarier. Höga kommunala utgifter för lärarlöner kan därför innebära att man behöver många vikarier vilket knappast påverkar undervisningen positivt. De kostnader som kommunerna redovisar för vissa ändamål behöver således inte ha något entydigt samband med det "sanna värdet" eller "kvaliteten" av insatta resurser.

Övriga kostnader samt kostnader för administration är därefter de kostnader som skiljer sig mest mellan kommunerna. Även om dessa kostnader har ett samband med förhållanden i kommunernas grundskolor är det svårt att se hur relativt begränsade variationer i dessa kostnader skall kunna avsätta några mätbara effekter i de resultatvariabler som används här. Resterande kostnader för läromedel, audiovisuella hjälpmedel, skolhälsovård osv står sammanlagt för en mycket liten del av kostnadsvariationen. Den större delen av kostnadsvariationen mellan kommunerna finns således i kostnader som för det första inte direkt kan förväntas ha någon inverkan på själva undervisningen. För det andra är det kostnader som inte kan förväntas ha något entydigt samband med "det sanna värdet" eller "kvalitetsvärdet" på gjorda insatser.

Om man jämför kostnadsskillnaderna inom och mellan strata (se tabell 1-3 i bilaga 4) finner man att de flesta kostnader skiljer sig betydligt oftare mellan strata än inom strata. Det gäller särskilt den statliga basresursen samt skolskjutskostnaderna vilket man kan förvänta sig. Detsamma gäller även - fast i något mindre grad - kostnaden för lokaler, skolmåltider, syo, skolbibliotek och skolhälsovård. Den större delen av kostnadsvariationen finns således mellan strata och låter sig mer förklaras av kommunens struktur än av olika speciella "kommunala skolsatningar". Kostnader för lärarlöner, skoladministration, läromedel och audiovisuella hjälpmedel samt övriga kostnader är kostnader som varierar lika mycket inom strata som mellan strata.

3.2 Skillnader i statsbidrag mellan kommuner med likartade förutsättningar

Att gradera kommuner efter deras yttre förutsättningar att bedriva skolverksamhet i överensstämmelse med målen är en vanskelig uppgift. Bland de nu aktuella 29 kommunerna kan man emellertid hitta par av kommuner som i många avseenden har lika yttre förutsättningar för skolverksamheten. (Se bilaga 1). Dessa par är:

Göteborg - Malmö - (Stockholm)

Eslöv - Varberg

Vänersborg - Lidköping

Örebro - Luleå

Karlskoga - Ludvika

och i viss mån även

Älvkarleby - Hammarö

Oskarshamn - Örnsköldsvik.

Förutom dessa par, som är ett resultat av uttagningsförfarandet, kan man finna ytterligare kommunpar som uppvisar likheter:

Varberg - Örnsköldsvik

Svalöv - Höganäs

Hällefors - Perstorp

Surahammar - Hammarö.

Eslöv - Varberg

Ser man till "hela" statsbidraget är skillnaden i bidrag 132 kr/elev till Varbergs fördel. Enbart i basresurstilldelning har Varberg fått 234 kr mera per elev. Vad beror dessa skillnader på? Av tabellbilaga 3, Skolvariabler, framgår följande i sammanhanget betydelsefulla förhållanden:

Eslöv har en större andel elever som får hemspråksundervisning än Varbergs kommun.

Procentuellt något flera elever i Varberg befinner sig i

högstadietåldern.

Veckotimpriset i Varberg är något högre (cirka 30 kr/elev) än i Eslöv. Lärarna i Varberg tillhör i medeltal en högre arvodesgrupp.

Eslöv har i medeltal flera elever per skolenhet än Varberg.

Elevtätheten (elever/km²) är högre i Eslöv än i Varberg.

De skillnader som finns i statsbidragets storlek per elev mellan dessa båda kommuner har huvudsakligen sin grund i de ovan nämnda förhållandena.

Vänernsborg - Lidköping

Statsbidragsskillnaden mellan dessa kommuner är 94 kr/elev till Vänernsborgs fördel. Skillnaden i enbart basresurser går i samma riktning men är endast 38 kr/elev. Av tabellbilagan Skolvariabler framgår:

- att antalet elever i hemspråksundervisning är något större i Vänernsborg än i Lidköping,
- att procentuellt flest elever i Lidköping befinner sig i högstadietåldern,
- att lärarna i Lidköping i genomsnitt tillhör en högre arvodesgrupp än lärarna i Vänernsborg,
- att elevtätheten är obetydligt högre i Vänernsborg än i Lidköping.

Det lägre antalet elever per skolenhet och det något större antalet elever i hemspråksundervisning är faktorer som talar för att Vänernsborg borde ha ett något högre statsbidrag än Lidköping. Emellertid bör man observera lärarnas placering i arvodesgrupp. Skillnaden är 2 enheter. I pengar betyder detta att Lidköpings statsbidrag härigenom blir cirka 125 kronor högre per elev än i Vänernsborg.

Utgår man ifrån att bägge kommunerna har ungefär lika förutsättningar att bedriva skolverksamhet borde således Lidköping, på grund av de högre lärarlönerna, fått det högsta bidraget. I lärarveckotimmar har emellertid Vänersborg fått en något generösare tilldelning jämfört med Lidköping än vad som framgår av penningjämförelsen. Skillnaden går inte att förklara med de variabler som har tagits fram för denna studie.

Örebro - Luleå

Luleå har fått ett statsbidrag som är 1 334 kr/elev större än det bidrag Örebro erhållit (tabellbilaga 3). Enbart i basresurser har Luleå erhållit 581 kr mer per elev än Örebro. Vad beror dessa stora skillnader på?

- Luleå har procentuellt flest elever i hemspråksundervisning.
- Luleå har procentuellt flest högstadieelever.
- " ett något högre veckotimpris (ca 0.5%).
- " i genomsnitt flest elever per skolenhet.
- " lägst elevtäthet.

Samtliga uppräknade faktorer utom den näst sista talar för att Luleå bör ha det högsta bidraget. Luleå liksom andra kommuner i BD län får ett särskilt sk k kall ortstillägg och finskpråktillägg som 1982 uppgick till ungefär 380 kr/elev. Skillnaden i övrigt skall bli förklarad av Luleås lägre elevtäthet. De långa avstånden mellan elever leder till färre antal elever per basresurs.

Karlskoga - Ludvika

Karlskogas statsbidrag överstiger Ludvikas med 126 kr/elev vad avser "hela" statsbidraget. Ser man bara till basresurserna visar det sig att Ludvika har fått mest bidrag. Skillnaden uppgår till 309 kr/elev. Förklaringar står att finna i följande fakta:

Karlskoga har 9,5% fler hemspråks elever än Ludvika.

Ludvika har en något högre procentuell andel högstadieelever.

Ludvikas veckotimpris överstiger Karlskogas med cirka 2%.

Karlskoga har genomsnittligt flest elever per skolenhet.

Karlskoga har en avsevärt högre elevtäthet än Ludvika, vilket torde huvudsakligen förklara resterande skillnad.

Älvkarleby - Hammarö

Hela statsbidraget skiljer på 240 kr/elev mellan de båda kommunerna till Älvkarlebys fördel. Älvkarleby har emellertid bara fått 124 kr mera per elev i basresurs.

Älvkarleby redovisar mer än dubbelt så hög procentuell andel hemspråkselever som Hammarö.

Älvkarleby har högst andel högstadiееlever.

Hammarös lärarkår är genomsnittligt placerad i en högre arvodesgrupp än lärarna i Älvkarleby.

Hammarö har det högsta antalet elever per skolenhet.

Älvkarleby har en i jämförelse med Hammarö mycket låg elevtäthet.

Älvkarlebys lägre elevtäthet, lägre antal elever per skolenhet och högre andel högstadiееlever pekar på att Älvkarleby bör ha ett högre bidrag per elev än Hammarö. Så är ju också fallet.

Oskarshamn - Örnsköldsvik

Enligt uppgifterna i tabellbilaga 3 har Örnsköldsvik fått ett statsbidrag som med 189 kr/elev överstiger det bidrag Oskarshamn fått. I enbart basresurser är skillnaden 221 kr/elev och går i samma riktning.

Av bilagan kan också utläsas följande:

Oskarshamn har dubbelt så hög procentuell andel hemspråkselever som Örnsköldsvik.

Örnsköldsvik har en högre procentuell andel elever på högsta-diet.

Lärarkåren i Örnsköldsvik är placerad i högsta arvodesgruppen medan lärarna i Oskarshamn i medeltal befinner sig i en mellangrupp.

Oskarshamn har i medeltal flera elever per skolenhet än Örnsköldsvik.

Elevtätheten är högst i Oskarshamn.

Örnsköldsvik har fått ett kallorts- och finskspråktillägg som motsvarar cirka 85 kr/elev. Trots att Örnsköldsvik fått ett i pengar räknat högre bidrag per elev än Oskarshamn, blir resultatet i veckotimmar att de bägge kommunerna fått ungefär lika mycket bidrag per elev. Detta förhållande går inte att förklara med de variabler som tagits fram för denna studie. Här tillgängliga uppgifter pekar mot att Örnsköldsvik borde fått ett reellt sett större bidrag än Oskarshamn.

Göteborg - Malmö - Stockholm

Lägst statsbidrag per elev har tilldelats Stockholm. Malmö har fått 360 kr och Göteborg 338 kr mera. Görs jämförelsen enbart mellan basresurser uppgår skillnaderna till 40 respektive 155 kr per elev. Tillgängliga data visar följande:

Andelen hemspråkselever är hög i alla tre kommunerna. Högsta andel har Göteborg följt av Malmö och Stockholm.

Andelen högstadiееlever är högst i Malmö.

Malmös lärarkår är genomsnittligt placerad i högst arvodesgrupp. En enhet högre än i de båda övriga kommunerna.

Flest elever per skolenhet redovisas i Malmö. Stockholm kommer därefter och Göteborg har lägst antal.

Stockholm är ojämförligt elevtätast med cirka 3 gånger så många elever per km² som Göteborg.

Kostnader för stöd- och hemspråksundervisning åt invandrarelever är höga i samtliga tre kommuner. Slås statsbidraget för detta ändamål ut på samtliga elever i respektive kommun blir det ungefär 1 000 kr/elev. Malmö och Göteborg får det högsta bidraget. Skillnaden till Stockholm utgör cirka 100 kr/elev.

Malmölärares högre inplacering i arvodesgrupp ger ett bidrag per elev som med cirka 120 kr överstiger bidraget i de båda övriga kommunerna. Denna penningmässiga höjning av statsbidraget gör att det i själva verket är Göteborg och inte Malmö som fått den största resurstilldelningen i veckotimmar räknat. Detta torde vara riktigt om man tar i beaktande att Göteborg är betydligt "elevglesare" än Malmö. Att skillnaden mellan de två inte är större kan förklaras av Malmös stora andel högstadiel elever, som är betydligt kostsammare än elever på de båda andra stadierna. Här tillgängliga data visar således att rangordningen i statsbidragstilldelning mellan de tre kommunerna är den man bör vänta sig.

Varberg - Örnsköldsvik

Örnsköldsvik har fått det högsta statsbidraget både om man ser till "hela" bidraget och till enbart basresurser. Skillnaderna uppgår till 777 respektive 632 kr/elev. Följande bakgrundsfakta är tillgängliga:

Procentuella antalet elever i stöd- och hemspråksundervisning är störst i Varberg.

Arvodesgruppen för lärare i Örnsköldsvik överstiger med nära 3 enheter den för lärare i Varberg.

Örnsköldsvik har det relativt sett största antalet elever på högstadiet.

Varberg har flest elever per skolenhet.

Varbergs kommun är betydligt elevtätare än Örnsköldsviks.

Örnsköldsvik har ett s k kallorts- och finskspråktillägg som motsvarar cirka 85 kr/elev. Även reellt, i veckotimmar räknat, har Örnsköldsvik fått ett större bidrag än Varberg. Skillnaden är av ovan nämnda skäl dock inte så stor som den verkar vid första påseendet. Här tillgängliga fakta talar för att denna skillnad bör finnas.

Svalöv - Höganäs

Totalt sett överstiger Höganäs statsbidrag Svalövs med 152 kr/elev. Skillnaden i basresurser är endast 44 kr/elev till Höganäs fördel. Bakgrundsfakta är följande:

Skillnaden i procentuell andel elever i hemspråksundervisning är cirka 1%. Svalöv har relativt sett något flera invandrarelever.

Andelen högstadieelever är obetydligt större i Svalöv än i Höganäs.

Höganäs lärare är genomsnittligt placerade i högre arvodesgrupp än lärarna i Svalöv. Skillnaden uppgår till mer än två enheter.

Höganäs har flest elever per skolenhet och den högsta elevtäteten. Den sistnämnda skillnaden är betydande.

Den avsevärda skillnaden i lärarnas placering i arvodesgrupp

bör observeras. Beräknat per elev betyder den att Höganäs får ett bidrag som med cirka 200 kr överstiger Svalövs. Beräknat i veckotimmar har Svalöv fått det största statsbidraget. Inte minst med hänsyn till Höganäs större elevtätthet är detta vad man kan förvänta.

Hällefors - Perstorp

Beräknat på "hela" statsbidraget har Perstorp fått 404 kr/elev mera än Hällefors. Sett till enbart basresurser är skillnaden bara 34 kr. Bilagedelen "skolvariabler" berättar följande om bakgrunden:

Båda kommunerna har hög andel hemspråkselever. Perstorp har dock cirka 4% flera än Hällefors.

Perstorps lärare är genomsnittligen placerade i högsta arvodesgrupp.

Hällefors har cirka 1 procentenhet fler högstadieelever än Perstorp.

Perstorp har genomsnittligt ungefär dubbelt så många elever per skolenhet som Hällefors.

Perstorp har flest elever per km².

Skillnaden i antal invandrarelever höjer Perstorps statsbidrag med cirka 200 kr/elev jämfört med Hällefors. Den olika genomsnittliga placeringen av lärarkårerna i arvodesgrupp medför att Perstorps bidrag höjs i förhållande till Hällefors med ungefär 175 kr/elev. Perstorps verkliga bidrag i veckotimmar räknat är i själva verket något mindre än bidraget till Hällefors. Med tanke på den högre andelen högstadieelever och den lägre elevtättheten borde skillnaden möjligen varit större till Hällefors fördel.

Surahammar - Hammarö

Surahammars "hela" statsbidrag överstiger Hammarös med 687 kr/elev. En jämförelse av enbart tilldelade basresurser visar däremot att Hammarö fått den största tilldelningen. Skillnaden uppgår till 629 kr/elev.

Denna något förvånande resursfördelning har sin förklaring i följande bakgrundsfakta:

Nästan en fjärdedel av eleverna i Surahammar deltog i hemspråks- och stödundervisning. Motsvarande andel i Hammarö uppgick till cirka tre procent.

Genomsnittligen är lärarna i Hammarö placerade i en högre arvodesgrupp än lärarna i Surahammar.

Andelen högstadieelever är ungefär lika stor.

Antalet elever per skolenhet är ungefär detsamma.

Elevtätheten i Hammarö är betydligt större än i Surahammar.

Den höga andelen invandrarelever i Surahammar gör att statsbidraget blir cirka 1 200 kr högre per elev än bidraget till Hammarö.

Även reellt, i veckotimmar räknat, har Hammarö fått större resurser till vanlig undervisning än Surahammar. Med här tillgängliga fakta är denna skillnad svår att förklara.

3.3 Variation i förutsättningar mellan kommunerna

Eftersom skolarbetet inte påverkas enbart av de resurser som sätts in utan även av elevernas sociala och utbildningsmässiga bakgrund måste hänsyn tas till detta. Även om den stora variationen mellan eleverna framför allt finns mellan individerna inom kommunen, kan man även förvänta sig vissa skillnader mellan kommuner beroende på deras olika närings- och befolkningsmässiga struktur. De variabler som här används för att karaktärisera eleverna är dels ett begåvningsprov som gavs i årskurs 6 till eleverna i UGU-undersökningen, dels uppgifter om utbildningsnivån för modern till dessa elever. Dessutom används uppgifter om andel elever som har hemspråksundervisning. Medelvärde och standardavvikelse beräknat över kommunerna redovisas i tabell 3.2.

a. Begåvning

Variationen mellan de tre deltesten som begåvningsprovet är uppbyggt av är mycket liten med 0,7 på ordkunskapsprovet, 0,8 på det spatiala provet och 1,2 på det logiskt induktiva provet vilket är mellan 12-15 procent av den totala variationen mellan eleverna. Denna variation skiljer sig dock från vad man skulle erhålla om samma antal elever som ingår i kommunerna skulle dras genom ett obundet slumpmässigt urval av elever från samtliga kommunerna i UGU-projektet. Då skulle den förväntade variationen bara vara mellan 4 och 10 procent av den totala variationen.

b. Moderns utbildning

Andelen elever vars mor har mer än folkskola eller grundskola är i genomsnitt 58 procent och standardavvikelsen 9 procent. Variationsvidden är på 31 procent vilket är en avsevärd skillnad mellan högsta och lägsta kommun.

Tabell 3.2 Förutsättningar för skolarbetet i kommunerna vad beträffar eleverna i olika avseenden och lärarresurser. Medelvärde, standardavvikelse och variationsvidd.

Förutsättningar			Lägsta	Högsta
	M	s	kommun- värde	kommun- värde
Begåvningsprov				
Talserie (logiskt induktivt prov)	22,3	1,2	19,8	25,0
Plåtvikning (spatialt prov)	23,5	0,8	21,5	25,2
Motsatser (ordkunskap)	22,8	0,7	20,7	24,2
Andel elever vars mor har mer än folkskola eller grundskola	58,2	9,2	41,5	72,9
Andel elever med hemspråksundervisning	13,8	8,4	0,3	71,7
Andel behöriga lärare i grundskolan	86,3	6,2	74,8	95,8
Andel elever som ej bytt klassföreståndare under högstadiet	63,7	13,1	28,3	83,5

c. Hemspråksundervisning

Beträffande andelen elever med hemspråksundervisning är det framför allt en kommun som avviker från de övriga kommunerna. I denna har nästan tre fjärdedelar av eleverna hemspråksundervisning. Det

är den finsktalande befolkningen som så dominerar denna kommun. För övrigt är det en enstaka kommun förutom storstadskommunerna som avviker från de andra kommunerna. De har omkring en femtedel av eleverna i hemspråksundervisning.

d. Lärarnas behörighet

Andelen obehöriga lärare och läraromsättningen har tagits med bland de variabler som beskriver kommunens förutsättningar att bedriva undervisning. En kommun med en stor andel obehöriga lärare har större svårigheter att bedriva undervisning än en kommun med en liten andel obehöriga lärare. Andelen obehöriga lärare är något som kan vara svårt att förändra för en kommun och kan därför räknas som en förutsättning. I genomsnitt över kommunerna i UGU-projektet är andelen behöriga lärare 86 procent med en genomsnittlig variation på sex procent. Den lägsta andelen finns i de mindre orterna företrädesvis i norra Sverige och den högsta i de större städerna.

e. Läraromsättning

Som mått på läraromsättningen har en uppgift ur UGU:s enkätundersökning tagits. Ungdomarna har fått svara på frågan om de haft samma klassföreståndare under hela högstadiet. Genomsnittligt har 64 procent av ungdomarna haft samma klassföreståndare under hela högstadiet. Standardavvikelsen mellan kommunerna var 13 procent. Mellan högsta och lägsta värde är skillnaden mycket större med 56 procent.

I tabell 1 i bilaga 5 finns en matris över kommunernas avvikelser beträffande lärarresurser och elevgruppernas sammansättning i olika avseenden i kommunerna. Som en försiktighetsåtgärd för att skydda uppgiftslämnarnas integritet, har inte kommunernas namn använts i resultatredovisningen. Om man studerar de kommunala avvikelserna beträffande begåvningsprovet finner man en stor variation mellan delproven. Kommuner med hög poäng på provet i ordkunskap tenderar att även ha hög poäng på de övriga delproven. Ett visst samband tycks även föreligga mellan resultat på begåv-

ningsprovet och moderns utbildning. Kommuner som har en hög andel elever vars mor har mer än folkskola tenderar att även ha hög poäng på begåvningsprovet och vice versa. Även andelen elever med hemspråksundervisning i kommunen har ett visst samband med resultatet på ordkunskapsprovet men inte med de övriga delproven eller med moderns utbildningsnivå. De flesta variabler som karaktäriserar elevgruppernas sammansättning i olika avseenden tenderar således ha samband med varandra.

Om man studerar lärarresurserna framkommer ett visst samband mellan dessa och elevernas resultat på begåvningsprovet. Andelen behöriga lärare tycks även ha ett visst samband med moderns utbildningsnivå. Mellan de båda lärarvariablerna är sambandet mycket svagt.

Om man jämför kommuner inom strata med varandra finner man att kommuner i samma stratum är mer lika än kommuner i skilda strata i såväl de variabler som karaktäriserar elevgruppernas sammansättning i olika avseenden som de som karaktäriserar lärarsituationen i kommunerna. De kommuner som skiljer sig systematiskt i en riktning har betecknats med ett sammanfattande plus- eller minustecken. Kriteriet för avvikelse totalt är en övervikt av minst tre plus- eller minustecken. Sammanlagt avviker åtta kommuner i negativ och tio i positiv riktning.

Sammanfattningsvis kan sägas att de kriterier på kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning som tagits fram här har så gott som alla samband med varandra. Invandrartätheten i kommunen har dock mindre samband med övriga förutsättningar. I kommuner där moderns utbildningsnivå är hög tenderar eleverna att ha goda resultat på begåvningsproven. Andelen behöriga lärare tenderar även att vara högre i dessa kommuner. I kommuner där moderns utbildningsnivå är låg tenderar motsatta förhållanden att råda. Kommuner i samma stratum tenderar att ha liknande förutsättningar att bedriva undervisning.

3.4. Variation i segregationsvariablerna

Med begreppet segregation menas att eleven för längre eller kortare tid varit hänvisad till verksamhet skild från den vanliga undervisningen i skolan. Skälen till att ungdomarna inte deltagit i den vanliga undervisningen kan vara olika. Dels kan skolan besluta om att eleven skall särskiljas från den vanliga undervisningen, dels kan eleven själv "avskilja" sig genom ovanligt omfattande frånvaro av olika anledningar vanligen skolk och, mer sällan, långvarig sjukdom.

De uppgifter som ingår under denna rubrik har samtliga hämtats från UGU-projektet och gäller årskurs 9 läsåret 1982/83. Det överkommunerna vägda medelvärde (M) samt standardavvikelsen (s) för de variabler som ingår här redovisas i tabell 3.3.

a. Anpassad studiegång

I anpassad studiegång har grundskolekursen skurits ned. Ett eller fler ämnen har bytts ut mot annan verksamhet, vanligen någon form av yrkesverksamhet. Hur pass mycket grundskolekursen reducerats varierar. Som mest har kursen skurits ned till att enbart innehålla svenska och matematik dvs 5 lektioner per vecka.

Andelen elever med anpassad studiegång är i alla kommuner utom en mellan 0,5 och 3,9 procent. Undantaget är en mindre glesbygdskommun där 8,4 procent av eleverna har anpassad studiegång.

b. Särskild undervisningsgrupp

I särskild undervisningsgrupp får endast elever med uttalade skolsvårigheter placeras. Specialundervisning skall i stället som regel ordnas inom arbetsenheten eller klassen. Genomsnittligt är det 2,2 procent av eleverna som går i särskild undervisningsgrupp. Tre kommuner har över fyra procent av eleverna i särskild undervisningsgrupp. Två mindre kommuner saknar helt elever i särskild undervisningsgrupp.

Tabell 3.3 Segregation* i åk 9 i grundskolan (andelar i procent). Medelvärden, standardavvikelser och variationsvidd.

Andel elever	M	s	Lägsta kommunvärde	Högsta kommunvärde
Anpassad studiegång	2,2	1,5	0,5	9,4
Särskild undervisningsgrupp	2,2	1,4	0	6,1
Specialundervisning på annat sätt	4,7	3,3	0	12,7
Studieavbrott	0,7	0,5	0	1,8
Långtidsfrånvaro	3,7	2,4	0	12,7
Saknar betyg i svenska	2,2	1,5	0,5	6,2
Saknar betyg i matematik	1,5	0,9	0,5	3,4
Saknar betyg i engelska	1,7	1,1	0,3	2,7

*Variablerna utesluter inte varandra helt. Samma elever kan ingå i mer än en av dessa variabler.

c. Specialundervisning på annat sätt än särskild undervisningsgrupp

De elever som får specialundervisning på annat sätt är kvar i sin klass eller undervisningsgrupp utom i de fall de får sin specialundervisning i klinik el dyl.De går då vanligen till ett särskilt rum som specialläraren har. Speciallärarna kan även arbeta i klassrummet inom den vanliga undervisningen. Jämfört med anpassad studiegång och särskild undervisningsgrupp är specialundervisning på detta sätt ett mindre ingrepp i elevernas skolgång eftersom de får behålla sina klasskamrater. På betyget finns heller inga uppgifter om att specialundervisning förekommit (gäller även för särskild undervisningsgrupp).

Andelen elever som fått specialundervisning varierar betydligt mer än andra segregationsvariabler mellan kommunerna. I fyra kommuner är andelen elever med specialundervisning mindre än en pro-

cent. I två kommuner är den över tolv procent.

d. Studieavbrott

Andelen studieavbrott är genomgående mycket låg i kommunerna. I fyra mindre kommuner finns inte något studieavbrott. Den högsta studieavbrottsfrekvensen på 1,8 procent finns i en av storstadskommunerna.

e. Långtidsfrånvaro (mer än 200 lektioner i åk 9)

Gruppen elever som har en hög frånvaro består dels av elever som på grund av sjukdom inte är närvarande, dels av elever som skolkar från skolan. De sistnämnda utgör större delen av de långtidsfrånvarande. Hög elevfrånvaro är ett tecken på att många elever känner sig missanpassade i skolan. Särskilt allvarlig är långtidsfrånvaron. Som långtidsfrånvaro räknas här en frånvaro på minst 200 lektioner, vilket motsvarar omkring två månaders sammanlagd frånvaro, eller cirka 25 procent av läsårets lektioner.

Andelen elever med hög frånvaro varierar mer mellan kommunerna än både andelen elever i anpassad studiegång och särskild undervisningsgrupp. Storstadskommunerna har genomgående en hög andel med 6-7 procent av eleverna som varit borta från undervisningen i minst 200 lektioner. Den högsta andelen är dock dubbelt så hög, 13 procent långtidsfrånvarande elever. I sex kommuner är långtidsfrånvaron bara en procent eller mindre.

f. Elever utan betyg i svenska, matematik och engelska

De elever som saknar betyg i ett visst ämne är för det mesta elever med hög frånvaro i dessa ämnen. Oftast är det fråga om skolk. Andra orsaker förekommer även såsom sjukdom eller befrielse från ämnet genom t ex anpassad studiegång. Att vissa elever saknar betyg i något av basfärdighetsämnena kan ses som ett tecken på ett misslyckande i att skapa en skola för alla. Dessa elever har av ett eller annat skäl inte kunnat ta del av undervisningen i det ämne det gäller och denna frånvaro framgår även av betyget.

Den genomsnittliga andelen elever som saknar betyg i svenska är omkring två procent, dvs ungefär lika många elever som i anpassad studiegång eller särskild undervisningsgrupp. I matematik och engelska är det något färre elever som saknar betyg.

Samband mellan segregationsvariablerna

Vi har nu studerat hur de olika segregationsvariablerna varierar mellan kommunerna. Hur förhåller sig då dessa variabler till varandra? Tenderar en och samma kommun att ha en hög andel elever både i anpassad studiegång och särskild undervisningsgrupp?

I tabell 2 i bilaga 5 finns en matris över hur kommunerna avviker i de olika segregationsvariablerna. Av matrisen framgår att kommuner med låg andel elever utan betyg i något av ämnena svenska, matematik och engelska också har låg andel elever utan betyg i något av de andra ämnena. För övrigt är sambanden låga mellan variablerna. Ett antal kommuner tenderar dock att avvika mer systematiskt åt ena eller andra hållet. Dessa kommuner har markerats med ett sammanfattande plus- eller minustecken. Kriteriet för denna avvikelse är en övervikt av fyra plustecken eller tre minustecken. Med detta kriterium på avvikelse är det tre kommuner som avviker i negativ riktning och sju kommuner som avviker i positiv riktning.

Om man jämför avvikelserna mellan strata finner man att kommuner i samma stratum tenderar att avvika från de övriga kommunerna i samma riktning. Om den ena kommunen inom ett stratum skiljer sig positivt från genomsnittet så tenderar även den andra kommunen att göra det. Det gäller särskilt andelen elever med studieavbrott, andelen elever med hög frånvaro och andelen elever utan betyg i ämnet svenska. Det tyder på att kommunernas struktur och förutsättningar att bedriva undervisning har betydelse för hur stor andel av eleverna det är som avbryter sina studier och hur stor andel elever som har hög frånvaro eller som av andra skäl inte får betyg i svenska.

Andelen elever i särskild undervisningsgrupp eller i specialun-

dervisning visar däremot ingen tendens till att följas åt i kommuner inom samma stratum.

3.5 Variation i prestationsvariablerna

De prestationsvariabler som finns i UGU-undersökningen är betyg och standardprovresultat. Eftersom betygen är ett mindre objektivi- tätt mått på prestationen kommer enbart standardprovresultaten att användas i jämförelsen av skolprestationerna mellan kommunerna. Standardprovresultat finns i svenska och matematik i årskurs nio och i engelska i årskurs åtta för de kommuner som deltagit i standardproven. I matematik och engelska ges separata prov i allmän och särskild kurs. Eftersom elevernas kunskaper skiljer sig i allmän och särskild kurs måste hänsyn tas till hur många elever som valt respektive kurs. Andelen elever som valt särskild kurs i matematik och engelska har därför tagits med bland prestationsvariablerna. Medelvärde och standardavvikelse framgår av tabell

3.4.

Liksom för begåvningsproven i årskurs sex gäller även för standardprovresultaten att skillnaderna mellan kommunerna är små. Om elever dragits med obundet slumpmässigt urval i lika stora stickprov som kommunernas elevantal representerar skulle spridningen mellan kommunerna dock förväntas vara ännu mindre. Variationen i standardprovresultat mellan kommuner utgör mellan 13-24 procent av den totala elevvariationen. Om eleverna valts slumpmässigt skulle variationen vara 5-15 procent av den totala variationen mellan eleverna.

I tabell 3 i bilaga 5 finns en matris över de kommuner som avviker i positiv eller negativ riktning beträffande standardprovresultaten. Likaså framgår vilka kommuner som har mindre eller större andel elever i särskild kurs i matematik och engelska än genomsnittet av kommunerna. De kommuner där mer än hälften av eleverna inte deltagit i standardproven har markerats med parentes.

Tabell 3.4 Medelvärde, standardavvikelse och variationsvidd i prestationsvariablerna över kommunerna (poäng på prov respektive andelar i procent).

Prestationsmått			Lägsta	Högsta
	M	s	kommun- värde	kommun- värde
<u>Poäng på prov</u>				
Svenska åk 9	31,8	1,6	26,3	34,5
Matematik a k åk 9	39,4	2,0	34,2	43,1
Matematik s k åk 9	41,6	1,6	39,4	45,1
Engelska a k åk 8	98,8	5,0	80,8	107,8
Engelska s k åk 8	102,7	4,9	87,6	109,5

<u>Andelar i procent</u>				
Andel elever i				
s k matematik	54,9	6,1	66,0	80,3
Andel elever i				
s k engelska	68,3	6,8	54,2	80,3

Av matrisen framgår att i såväl matematik som engelska är det få kommuner som både har avvikande bra standardprovresultat och avvikande stor andel elever i särskild kurs. Flertalet kommuner som har bättre standardprovresultat i allmän eller särskild kurs i matematik och engelska har en lägre andel elever i särskild kurs än genomsnittet. För att prestationsnivån i matematik respektive engelska ska bedömas som högre än genomsnittet av kommunerna skall både andelen elever i särskild kurs vara större än genomsnittet och standardprovresultaten bättre än genomsnittet. Likaså ska kommunen både ha en lägre andel elever i särskild kurs och sämre standardprovresultat för att bedömas ha lägre prestationsnivå än genomsnittet av kommunerna. Gränsen har satts när en kommun avviker i två av de tre prestationsvariablerna i matematik och engelska. Den tredje skall då inte skilja sig i motsatt rikt-

ning från dessa. I de kommuner där få elever deltagit, markerade med en parentes, har standardprovresultatet givits mindre tyngd. De har bara räknats som en halv avvikelse i de fall de skiljer sig från medelvärdet i fråga.

I matematik är det sju kommuner och i engelska fem som med ovan nämnda kriterier skiljer sig från genomsnittet vad gäller prestationsnivån i dessa ämnen. Av de kommuner som har bättre eller sämre resultat på standardprovet i svenska än genomsnittet har hälften av kommunerna även högre respektive lägre prestationsnivå i matematik eller engelska. Ingen kommun har avvikande hög prestationsnivå i ett ämne och samtidigt avvikande låg i ett annat. Om en kommun skiljer sig från genomsnittet i mer än ett ämne så skiljer de sig i samma riktning. Det finns således ett visst samband mellan prestationsvariablerna. De kommuner som sammanlagt har en övervikt på minst 2,5 plus- eller minustecken i prestationsvariablerna har bedömts avvika från genomsnittet vad gäller prestationsnivå. Sammanlagt är det sex kommuner som bedömdes ligga på en lägre prestationsnivå än genomsnittet och sju kommuner som bedömdes ligga på en högre.

3.6 Variation i elevbedömningar

I UGU-projektet har även ett stort antal bedömnings- och självuppfattningsfrågor ställts till eleverna ett år efter det att de slutat grundskolan. Ungdomarna har besvarat frågor i en postenkät. De frågor som skall tas upp i denna studie har grupperats efter vilka aspekter av skolan de berör. De har indelats i fyra huvudgrupper och behandlar:

- a. de kunskaper och färdigheter som ungdomarna fått i grundskolan
- b. vilka skolproblem de haft
- c. trivsel och sociala relationer i skolan
- d. arbetsklimatet i skolan.

a. Kunskaper och färdigheter

I denna fråga har ungdomarna fått bedöma sina kunskaper i läsning, skrivning, räkning, engelska, övningsämnen och i att tala i grupp. Två svarsalternativ finns till dessa frågor nämligen om ungdomarna anser sina kunskaper som tillräckliga eller otillräckliga. I tabell 3.5 redovisas medelvärde och standardavvikelse mellan kommuner för dessa variabler.

Tabell 3.5 Hurdana kunskaper tycker Du att Du har? Andelar i procent som tycker att deras kunskaper är tillräckliga. Medelvärden, standardavvikelser och variationsvidd över kommuner.

Tillräckliga kunskaper i	M	s	Lägsta kommunvärde	Högsta kommunvärde
Läsa	97,6	1,0	94,4	99,1
Skriva	94,2	1,7	90,7	97,6
Räkna	77,0	3,2	72,5	83,5
Praktiskt-estetiska ämnen	79,3	2,5	69,9	86,0
Engelska	68,8	4,2	57,9	78,0
Tala i grupp	75,5	3,9	66,4	81,5

Läsa och skriva tycker nästan alla ungdomar att de har tillräckliga kunskaper i. Skillnaderna mellan kommunerna är dessutom mycket små. I de övriga ämnena och färdigheterna är det färre ungdomar som tycker att deras kunskaper är tillräckliga. Skillnaderna mellan kommunerna är även större.

Av tabell 4 i bilaga 5 framgår att de flesta kommuner har elever som i vissa ämnen tycker sig ha bra kunskaper och i andra dåliga kunskaper. Mellan de grundläggande färdigheterna att läsa, skriva och räkna råder ett klart samband. Nio kommuner skiljer sig från genomsnittet av kommuner i samma riktning i dessa tre färdigheter. Bara en kommun avviker i motsatt riktning vad beträffar räkning jämfört med läsning och skrivning. Beträffande engelska, de

praktiskt-estetiska ämnena och att tala i grupp är sambandet betydligt mindre. Detsamma gäller även för dessa ämnen och att läsa, skriva och räkna. De kommuner som sammanlagt har en övervikt på minst tre plus- eller minustecken har bedömts avvika systematiskt vad gäller elevernas uppfattning om sina kunskaper (sammanlagd avvikelse).

Om man studerar kommuner i samma stratum framkommer ingen tendens till att dessa elevers bedömningar av sina kunskaper är mer överensstämmande med varandra än med elevbedömningarna i andra kommuner. Variationen mellan kommunerna inom strata är således lika stor som mellan strata.

b. Problem i skolämnen

I några frågor har ungdomarna fått ta ställning till om de haft problem i vissa färdigheter på högstadiet. Dessa var läsning, skrivning, räkning, gymnastik och att tala i grupp. Det är i stort sett samma färdigheter som eleverna fått bedöma sina kunskaper i enligt ovan. Frågorna mäter således i viss mån samma sak, men frågorna är formulerade på olika sätt beroende på att bedömningarna skulle göras i olika situationer. Om ungdomarna tycker att deras kunskaper är tillräckliga eller inte beror inte enbart på vilka kunskaper de har utan även på deras aspirationer. Om de tycker att de haft problem i ett ämne kan det förutom ungdomarnas kunskaper även spegla hela undervisningssituationen under dessa lektioner.

Till frågorna finns fyra svarsalternativ: från "helt utan problem" till "mycket stora problem". I tabell 3.6 redovisas hur stor andel av ungdomarna som svarat "helt utan problem" vad gäller de olika färdigheterna i fråga.

Att räkna och tala i grupp är problemfyllt för fler elever än läsning, skrivning och gymnastik. Spridningen mellan kommunerna är ungefär lika stor som spridningen i ungdomarnas bedömning av sina kunskapers tillräcklighet. I läsning och skrivning är spridningen större beträffande elevernas upplevelse av problem i ämnet

Tabell 3.6 Upplevde Du några problem under tiden på högstadiet?
Andelar i procent som svarat "Helt utan problem"
Medelvärden, standardavvikelser och variationsvidd
över kommuner.

Helt utan problem i:	M		Lägsta	Högsta
		s	värde	värde
Läsning	68,1	3,3	59,1	75,2
Skrivning	60,0	3,1	51,5	68,9
Räkning	38,8	4,0	30,9	52,8
Gymnastik	59,3	3,3	52,6	65,9
Tala i grupp	40,2	3,8	29,8	52,8

än vad som gällde för deras åsikter om sina kunskapers tillräcklighet. I tabell 5 i bilaga 5 finns en matris över de kommuner som skiljer sig från genomsnittet av kommunerna.

De flesta kommuner har elever med avvikande små problem i vissa ämnen och färdigheter och avvikande stora problem i andra. Ett klart samband råder mellan färdigheterna läsning och skrivning. Fjorton kommuner skilde sig från genomsnittet i samma riktning i bägge färdigheterna. Bara en kommun har samtidigt avvikande låg andel elever med problem i läsning och avvikande hög andel elever med problem i skrivning. Ett visst samband på kommunnivå finns även mellan kommunmedelvärden i räkning, läsning och skrivning men inte lika starkt som mellan enbart läsning och skrivning. Att tala i grupp respektive gymnastik har däremot inget märkbart samband på kommunnivå med vare sig läsning, skrivning eller räkning. De har heller inget samband med varandra.

De kommuner som sammanlagt har en övervikt på tre plus- eller minustecken har bedömts avvika systematiskt i en riktning. Sammanlagt var det fem kommuner som avvek i positiv riktning och sju i negativ riktning.

Om man jämför kommuner inom strata är det ungefär lika många

strata där kommunerna avviker i samma riktning som i motsatt mot varandra. Kommuner i samma stratum får således inte mer lika resultat än andra kommuner i dessa elevbedömningar.

c. Elevernas bedömning av arbetsklimatet i skolan

I en skola för alla är det viktigt att undervisningen är avpassad så att alla elever är delaktiga och ingen känner sig utanför. Undervisningen skall inte vara för lätt eller för svår och eleverna skall känna att de har möjlighet att få hjälp av lärarna. De frågor till eleverna som sammanställts i detta avsnitt avser att spegla hur eleverna bedömt arbetsklimatet i skolan. Hur har eleverna uppfattat själva undervisningen? Var den avpassad så att eleverna kunde följa undervisningen? Var det svårt att kunna koncentrera sig på lektionerna? Gick det att få hjälp av lärarna? En sammanställning av vilka frågor som ingår i elevernas bedömning av skolans arbetsklimat samt medelvärde och standardavvikelse över kommunerna för dessa redovisas i tabell 3.7.

Skillnaderna mellan kommunernas medelvärden i dessa elevbedömningar är ungefär lika stora som för tidigare redovisade elevbedömningar. Få elever tycker att de fick för svåra uppgifter av läraren. Likaså tycker få elever att de fick för lätta uppgifter av lärarna och att det var svårt att hinna med på lektionerna. Skillnaderna mellan kommunerna är också mycket små vad gäller dessa frågor. Koncentrationssvårigheter är mer vanligt förekommande. Den kommunala variationen är här också större. Att förstå läraren och få hjälp av läraren har också en relativt större spridning. Vilka kommuner som skiljer sig statistiskt från genomsnittet av kommunerna i de olika variablerna redovisas i tabell 6 i bilaga 5. Liksom tidigare redovisade elevbedömningar ligger de flesta kommuner över genomsnittet i en variabel och under genomsnittet i en annan. De kommuner som sammanlagt har en övervikt av minst tre plus- eller minustecken har bedömts avvika systematiskt i en riktning. I sammanlagt fyra kommuner var medelvärdet av elevbedömningarna över genomsnittet och i fyra kommuner under genomsnittet.

Tabell 3.7 Elevernas bedömning av arbetsklimatet i skolan.
Andelar i procent. Medelvärden, standardavvikelser
och variationsvidd över kommuner.

Svarsalternativ	M		Lägsta	Högsta
	M	s	värde	värde
Helt utan problem att förstå lärarnas förklaringar	36,3	3,4	26,1	43,6
Helt utan problem att få hjälp av lärarna	44,5	3,3	35,9	50,7
Markerat " <u>Stämmer ej</u> " på:				
Jag har svårt att hinna med på lektionerna	87,9	2,1	83,8	92,8
Jag har svårt att koncentrera mig på lektionerna	69,0	4,0	52,2	78,6
För det mesta fick jag för lätta uppgifter av lärarna	86,2	2,3	81,6	91,1
För det mesta fick jag för svåra uppgifter av lärarna	90,3	1,7	88,1	93,5

Någon tendens till att eleverna i kommuner inom samma strata tycker mer lika framkommer inte om man studerar vilka kommuner som skiljer sig från genomsnittet i de olika variablerna. Variationen mellan kommuner inom strata är således knappast mindre än mellan strata.

d. Sociala relationer och trivsel

Ett antal frågor som ställdes till ungdomarna i UGU-projektet gällde skolans sociala miljö och ungdomarnas trivsel i skolan. För att eleverna skall kunna utvecklas i skolan är det viktigt att de trivs och har positiva relationer till sina lärare och kamrater. I en skola för alla ska ingen behöva vara rädd för att gå till skolan. Ingen ska behöva känna sig ensam eller stressad. De sociala relationerna är, enligt läroplan och mål, en viktig aspekt.

De frågor som tagits med här var följande:

1. Upplevde Du några problem under högstadiet?
  - a) Kontakt med kamrater
  - b) Kontakt med lärare

På dessa frågor fanns fyra svarsalternativ från "helt utan problem" till "mycket stora problem".

2. Hur kände Du Dig för det mesta på högstadiet?
På denna fråga fanns fem svarsalternativ från "jag trivdes alldeles utmärkt" till "jag vantrivdes".
3. Var Du orolig eller rädd att gå till skolan på högstadiet?
På denna fråga fanns tre svarsalternativ från "ja, ofta" till "nej, för det mesta inte".
4. Jag kände mig ofta ensam på högstadiet.
"Stämmer" och "stämmer ej" var de två svarsalternativen ungdomarna kunde välja mellan.
5. Jag kände mig ofta stressad på högstadiet.
Svarsalternativen var "stämmer" och "stämmer ej".

I tabell 3.8 presenteras medelvärde och standardavvikelse samt extremvärden över kommunerna för ungdomarnas svar på dessa frå-

gor.

Tabell 3.8 Sociala relationer och trivsel på högstadiet. Andelar i procent. Medelvärden, standardavvikelser och variationsvidd över kommuner.

Svarsalternativ			Lägsta	Högsta
	M	s	värde	värde
Helt utan problem med kamrater	72,3	3,1	63,7	77,3
Helt utan problem med lärare	52,8	4,3	41,2	65,7
För det mesta inte orolig	92,6	2,4	86,5	97,6
Ofta ensam - stämmer ej	93,9	1,7	90,2	96,8
Ofta stressad - stämmer ej	78,3	4,8	66,8	91,9
Jag trivdes utmärkt	26,2	4,0	17,8	35,6

Spridningen mellan kommunerna är av ungefär samma storleksordning som redovisats för de andra elevbedömningarna. Minst spridning finns i frågorna om eleverna kände sig ensamma eller var oroliga för att gå till skolan. Frågan om eleverna ofta kände sig stressade har den största kommunala spridningen av alla elevbedömningar. Antalet kommuner som skiljer sig statistiskt från medelvärdena i de olika variablerna framgår av tabell 7 i bilaga 5.

De kommuner som skiljer sig från genomsnittet av kommunerna vad gällde kamratrelationerna avviker i stor utsträckning även vad gällde lärarrelationerna. Sammanlagt är det tretton kommuner som skiljer sig från genomsnittet i samma riktning i dessa variabler

men ingen kommun där dessa variabler avviker i motsatt riktning från varandra. Även mellan flertalet av de övriga variablerna finns ett svagt positivt samband. De var dock betydligt svagare än mellan kamrat- och lärarrelationerna.

De kommuner som sammanlagt har en övervikt på minst tre plus- eller minustecken har bedömts avvika från genomsnittet vad beträffar elevernas trivsel och sociala relationer i skolan. Sammanlagt avviker sex kommuner i positiv riktning och sju kommuner i negativ riktning med dessa kriterier.

Om man jämför kommunerna inom strata finns ingen antydning om att eleverna i dessa svarar mer på samma sätt än de gör jämfört med andra kommuner. Något stöd för att variationen i elevernas trivsel och sociala relationer är större mellan strata än inom strata finns således inte heller i denna bedömningsvariabel.

3.7 Finns det något samband mellan totalkostnader och utfall?

Vi har konstaterat att det finns skillnader i kostnaderna för grundskolan mellan kommunerna. Den större delen av kostnadsvariationen finns dock i kostnadsposter som för det första inte kan förväntas ha någon direkt inverkan på själva undervisningen och för det andra inte har något entydigt samband med det "sanna värdet" eller "kvaliteten" av insatta resurser. De kostnader som mer entydigt kan tolkas som "utbildningssatsningar" svarar för en mycket liten del av den totala kostnadsvariationen.

Vidare är de kommunala skillnaderna små i utfallsvariablerna. Det finns därför ett mycket litet utrymme för klara samband mellan skolkostnader och utfall på kommunnivå. I tabell 3.9 finns en översiktlig matris över vilka kommuner som skiljer sig från ett genomsnitt i förutsättningar att bedriva undervisning, totalkostnader och utfall. För att skydda uppgiftslämnarnas integritet har kommunernas namn tagits bort i resultatredovisningen. Kommunerna presenteras dessutom i en annan ordning än i de tabeller där namnen på kommunerna angivits.

Tabell 3.9 Kommunala avvikelser i förutsättningar, totalkostnader och utfall av verksamheten i grundskolan (+ innebär positiv avvikelse, dvs goda förutsättningar, höga kostnader, låg segregationsgrad, hög prestationsnivå och positiva elevbedömningar)

Kommun	Förut- sätt- ningar	Total- kost- nad	Segrega- tion	Presta- tion	Tillräckl kunskaper	Utan prob- lem i vik- tiga ämnen	Triv- sel m m	Arbets- klimat
A:1	-							
2	-	+	-		+	-	-	
B:1	-	+				-	+	+
2	-	-		-		-	-	-
C:1	-	+		-				
2	+	+		+	-			
D:1					+		-	
2	-	-			-		+	
E:1	-	-			-	+		
2		-	+		-			
F:1	+	-	+					+
2	+	-	+		+			+
G:1		+		-	-		+	
2	-			-				
H:1			+		+	+	+	+
2						+	+	+
I:1		-			-			-
2		+				-	+	
J:1	+	+		-	+		-	-
2	+		+	+	-			
K:1	+	+	-	+				
2	+	-		+	+			
L:1	+	-						
2	+	-	+	+				
M:1					-	-	-	
2			+	+			+	
N:1			-					
2				-			-	-
3	+	+		+	-		-	

Om man jämför totalkostnaden för grundskoleverksamheten med de olika utfallsvariablerna finner man inget samband med vare sig prestationsvariablerna eller elevbedömningarna. De kommuner som skiljer sig genom att ha signifikant högre totalkostnader än genomsnittet av kommunerna skiljer sig lika ofta i negativ riktning som i positiv riktning i utfallsvariablerna. Något samband mellan kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning och totalkostnaderna finns heller inte.

Vad gäller segregationsnivån, dvs andel elever som inte deltar i den vanliga undervisningen, finns däremot ett visst negativt samband. Två kommuner som avviker genom att ha höga totalkostnader avviker även med att ha en stor andel elever som helt eller delvis inte deltar i den vanliga undervisningen. Fyra kommuner som avviker genom att ha låga totalkostnader avviker genom att ha en liten andel elever som inte deltar i den vanliga undervisningen. Inte någon kommun har samtidigt avvikande stora totalkostnader och låg segregationsnivå eller avvikande låga totalkostnader och hög segregationsnivå.

Eftersom den kommunala kostnadsvariationen i så hög grad bestäms av lokalkostnader, kostnader för skolmåltider och andra kostnader där begränsade variationer knappast kan ha något direkt inflytande på själva undervisningen skall även den mindre del av kostnadsvariationen, som mer entydigt kan tolkas som "skolsatsningar" dvs den sammanlagda kostnaden för läromedel, audiovisuella hjälpmedel och skolbibliotek, jämföras med de olika aspekterna av utfallet som här studeras (se tabell 3.10).

Om man först jämför dessa med kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning finns ett svagt negativt samband. I tre kommuner med avvikande stor andel individer med utbildning utöver den obligatoriska var kostnaderna för läromedel m m avvikande låga. I fyra kommuner med avvikande stor andel individer utan utbildning utöver grundskola är kostnaderna avvikande höga för läromedel m m. I sammanlagt tre kommuner gäller dock det motsatta förhållandet.

Tabell 3.10 Kommunala avvikelser i förutsättningar, kostnader för läromedel, audiovisuella hjälpmedel och bibliotek (Kostn lärom. m m) och utfall av verksamheten i grundskolan. (+ innebär avvikande goda förutsättningar, höga kostnader, låg segregationsgrad och hög prestationsnivå och positiva elevbedömningar)

Kommun	Förut- sätt- ningar	Kostn. lärom. mm	Segre- gation	Presta- tion	Tillräckl kunskaper	Utan prob- lem i vik- tiga ämnen	Trivsel	Arbets- klimat
A:1	-	+						
2	-	+	-		+	-	-	
B:1	-						-	+
2	-	-		-			-	-
C:1	-	-		-				
2	+			+	-			
D:1		+			+		-	
2	-	+			-		+	
E:1	-	+			-	+		
2			+		-			
F:1	+		+					+
2	+		+		+			+
G:1				-	-		+	
2	-			-				
H:1			+		+	+		
2		+				+	+	+
I:1		-			-			-
2		+				-	+	
J:1	+	-		-	+		-	-
2	+		+	+	-			
K:1	+	+	-	+				
2	+			+	+			
L:1	+							
2	+	-	+	+				
M:1		-			-	-	-	
2		+	+	+			+	
N:1		-	-					-
2		-		-			-	-
3	+	-		+	-		-	

Ett visst positivt samband finns mellan kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek och ungdomarnas bedömningar av trivseln och de sociala relationerna i skolan. Fem kommuner med avvikande låga kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek har avvikande låga bedömningar av trivseln och de sociala relationerna i skolan. Fyra kommuner med avvikande höga kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek har även avvikande höga bedömningar av trivseln och de sociala relationerna. Två kommuner med avvikande höga kostnader har dock avvikande låga bedömningar av trivseln i skolan.

Ett svagt samband finns även mellan kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek samt elevernas bedömningar av arbetsklimatet i skolan. Fyra kommuner med avvikande låga kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek har avvikande låga bedömningar av arbetsklimatet i skolan. En kommun med avvikande höga kostnader har även avvikande höga bedömningar av arbetsklimatet i skolan. Ingen kommun med avvikande höga kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek har avvikande låga bedömningar av arbetsklimatet i skolan eller avvikande låga kostnader och samtidigt avvikande höga bedömningar av arbetsklimatet i skolan.

I övrigt framkom inga eller mycket svaga samband mellan kostnader för läromedel, AV-medel och bibliotek och utfallet.

Skolhälsovården är en liten post i totalkostnaden för grundskolan. Detsamma gäller kostnader för psykolog och kurator vid skolorna. Kostnaderna för dessa poster har i kostnadsredovisningen slagits samman. Eftersom det är en relativt väl avgränsad resurs kan det vara av intresse att även jämföra dessa kostnader med utfallet (se tabell 3.11).

Ett visst samband finns mellan kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning och kostnaderna för skolhälsovård, psykolog och kurator. Kommuner med stor andel personer utan utbildning utöver obligatorisk skola tenderar att ha låga kostnader för ovan nämnda tjänster och kommuner med stor andel personer med utbildning utöver den obligatoriska tenderar att ha höga kostnader för

Tabell 3.11 Kommunala avvikelser i förutsättningar, kostnader för skolhälsovård, psykolog och kurator (Kostn elevvård) och utfall av verksamheten i grundskolan (+ innebär avvikande goda förutsättningar, höga kostnader, låg segregationsnivå, hög prestationsnivå och positiva elevbedömningar)

Kommun	Förut- sätt- ningar	Kostn. elev- vård	Segre- gation	Presta- tion	Tillräckl kunskaper	Utan prob- lem i vik- tiga ämnen	Trivsel	Arbets- klimat
A:1	-	-						
2	-	-	-		+	-	-	
B:1	-	-					-	+
2	-	-		-			-	-
C:1	-			-				
2	+			+	-			
D:1		+			+		-	
2	-	-			-		+	
E:1	-	-			-	+		
2	-	-	+		-			
F:1	+		+					+
2	+	-	+		+			+
G:1				-	-		+	
2	-			-				
H:1		-	+		+	+		
2						+	+	+
I:1		+			-			-
2		+				-	+	
J:1	+	+		-	+			-
2	+	-	+	+	-			-
K:1	+	+	-	+				
2	+			+	+			
L:1	+	+						
2	+	-	+	+				
M:1					-	-	-	
2			+	+			+	
N:1		+	-					-
2		+		-			-	-
3	+	+		+	-		-	

dessas tjänster. Obetydliga eller inga samband finns mellan kostnader för elevvård och utfall.

Sammanfattningsvis kan sägas att totalkostnaden för grundskoleverksamheten varken har samband med kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning eller utfall vad gäller skolprestation eller elevbedömningar. Endast ett visst negativt samband framkom mellan totalkostnader och segregationsnivån. Kommuner med avvikande höga totalkostnader tenderar att oftare ha en större andel elever utanför den vanliga undervisningen än kommuner med avvikande låga totalkostnader.

Kostnader för läromedel, AV-medel och skolbibliotek visar ett svagt negativt samband med kommunernas förutsättningar. Ett svagt samband finns också mellan dessa kostnader och elevernas bedömningar av trivseln och arbetsklimatet i skolan. Den mindre delen av kostnadsvariationen som mer entydigt kan betecknas som "kostnadssatsningar" från kommunerna har således ett svagt samband med elevernas trivsel och hur arbetsklimatet är i kommunens grundskolor.

Kostnaderna för skolhälsovård, psykolog och kurator har ett positivt samband med kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning. Inga eller mycket svaga samband finns dock mellan dessa kostnader och utfallet.

3.8 Finns det något samband mellan olika aspekter av utfall?

När vi först tar segregationsnivån, dvs andel elever som inte deltagit i den vanliga undervisningen, och jämför med de andra utfallsvariablerna finner vi inga samband med ett undantag. Detta samband finns med prestationsnivån i kommunen (se tabell 3.9, 3.10 eller 3.11). Detta samband är dock relaterat till kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning och inte till kostnadsvariationen.

Prestationsnivån visar inget samband med någon av elevbedömningarna.

Om vi relaterar de olika elevbedömningarna till varandra på kommunnivå finner vi ett svagt samband mellan ungdomarnas skattningar av om de anser sina kunskaper vara tillräckliga och om de haft problem i vissa basfärdighetsämnen. Vi finner vidare ett visst samband mellan - å ena sidan ungdomarnas bedömningar av hur trivseln och de sociala relationerna varit i skolan och - å andra sidan deras bedömningar av hur arbetsmiljön varit. Ju bättre trivsel och sociala relationer i en kommun desto bättre arbetsklimat och tvärtom. Detta samband mellan elevernas bedömningar av trivseln och arbetsklimatet i skolan talar för att det i vissa kommuner skulle kunna råda en bättre "anda" i skolorna än i andra kommuner. Om det är gott arbetsklimat som ger upphov till trivsel och goda sociala relationer kan vi dock inte yttra oss om. En möjlighet är också att en gemensam bakomliggande faktor påverkar utfallet i dessa elevbedömningar. Ett viktigt påpekande är att denna "anda i skolan" är oberoende av kommunernas prestationsnivå och totala kostnadsnivå. Den har däremot ett visst samband med kommunernas kostnader för läromedel, audivisueella hjälpmedel och bibliotek.

Mellan övriga elevbedömningar har inga samband på kommunnivå framkommit.

3.9 Finns det något samband mellan kommunernas förutsättningar, kostnader och utfall?

Enligt den analysmodell som presenteras i kap 2 har kommunernas närings- och befolkningsmässiga struktur betydelse för elevernas sociala och utbildningsmässiga bakgrund i kommunerna. Den sociala sammansättningen av eleverna i kommunens skolor påverkas direkt av kommunens närings- och befolkningsmässiga struktur. Även lärarrekruteringen har samband med kommunernas struktur. Kommunerna har således olika förutsättningar för skolarbetet i grundskolan. De variabler som används i denna studie finns närmare beskrivna tidigare i detta kapitel. Det är variabler som karaktäriserar eleverna och lärarna i grundskolan i de olika kommunerna. I detta avsnitt skall vi studera i vilken utsträckning kostnader

för och utfall av grundskoleverksamheten har samband med kommunernas förutsättningar för skolarbetet.

Den kommunala delen av kostnaderna har inte något samband med kommunernas förutsättningar. Statsbidraget visar däremot ett svagt negativt samband. Kommuner med stor andel personer bland befolkningen utan utbildning utöver den obligatoriska tenderade att få mer statsbidrag än kommuner med stor andel personer med utbildning utöver den obligatoriska. Statsbidraget fördelas således i viss utsträckning kompensatoriskt. Statsbidraget betalas ju ut på andra grunder, men genom att det finns ett samband mellan kommunstruktur och exempelvis utbildningsstruktur i befolkningen kommer bidragsfördelningen att få ovan beskrivna effekter. Variationen i statsbidraget utgör dock en så liten del av den totala kostnadsvariationen mellan kommuner att sambandet mellan förutsättningar och den totala skolkostnaden försvinner.

Om man jämför kommunernas förutsättningar med deras utgifter för läromedel, audiovisuella hjälpmedel och bibliotek finner man ett svagt negativt samband. Kommuner med avvikande stor andel personer utan utbildning utöver den obligatoriska tenderar att satsa mer resurser på läromedel, audiovisuella hjälpmedel och bibliotek än kommuner med avvikande stor andel personer med utbildning utöver den obligatoriska. Om man jämför kommunernas utgifter för skolhälsovård, psykolog och kurator gäller det omvända förhållandet. Kommuner med avvikande stor andel personer utan utbildning utöver den obligatoriska tenderar att ha lägre kostnader för elevvård än kommuner med avvikande stor andel personer med utbildning utöver den obligatoriska. Hur kommunerna fördelar sina resurser är således beroende av deras struktur.

Det finns ett tydligt samband mellan kommunernas strukturbetingade förutsättningar för skolarbetet och deras elevers prestationsnivå. Ett visst samband finns även mellan segregationsnivån och kommunernas förutsättningar. Kommuner med stor andel personer med skolutbildning utöver den obligatoriska tenderar att ha en högre prestationsnivå och en mindre andel elever med anpassad studiegång eller i särskild undervisningsgrupp m m än kommuner med stor

andel individer utan skolutbildning utöver den obligatoriska.

Om man i detta sammanhang även studerar effekten av de resurser som används i kommunens grundskoleverksamhet så förändrar dessa inte bilden. Kommuner med större totalkostnader än genomsnittligt har varken sämre eller bättre prestationsnivå än förväntat utifrån deras strukturbetingade förutsättningar. Kommuner med mindre totalkostnader än genomsnittligt har likaså varken sämre eller bättre prestationsnivå än förväntat utifrån deras förutsättningar. I huvudsak gäller samma förhållande för kommunernas segregationsnivå. Inte heller kostnadssatsningen på läromedel, AV-medel och bibliotek förändrar sambandsbilden mellan kommunernas strukturbetingade förutsättningar och prestationsnivå.

Mellan kommunernas förutsättningar och elevbedömningarna finns inga eller obetydliga samband.

4. DISKUSSION

4.1 Hur kan resultaten tolkas i effektivitetstermer?

Utgångspunkten i denna pilotstudie var att studera relationen mellan kostnader för och utfall av utbildningsverksamheten i grundskolan på kommunnivå. Som mått på måluppfyllelse användes bedömningar av i vilken grad skolan lever upp till målet "en skola för alla". Ett första syfte var att studera i vilken grad kommuner skilde sig åt i resurssatsningar. Med andra ord var eventuella skillnader mellan kommuner gällande kostnader för grundskolan föremål för studier.

Vad vi vidare ville studera var om kommuner med olika skolsatsning i fråga om resurser även fick olika resultat. Ger en större satsning av resurser på skolan även utslag i bättre måluppfyllelse? Vi ville också studera om lika resurssatsning kunde ge olika resultat. Finns det kommuner som mer effektivt använder sina resurser? Resultaten av verksamheten i grundskolan skulle mätas på individnivå bland eleverna. Försök skulle göras att tolka resultaten i effektivitetstermer.

Pilotstudiens huvudresultat är att det finns skillnader mellan kommunerna beträffande kostnader. Dessa skillnader kan i vissa fall vara relativt stora. Den variation som finns beträffande kostnader låter sig dock till stor del förklaras av olikheter i kommunernas struktur och av kostnadsolikheter som rimligen inte har någon direkt inverkan på själva undervisningsverksamheten i skolan. Den del av kostnadsvariationen som skulle kunna hänföras till direkta och specifikt målrelaterade "utbildningssatsningar" är marginell i förhållande till totalkostnaden. Liknande resultat har nyligen rapporterats i en norsk undersökning av kostnader för grundskolan i norska kommuner. Där fann man att kostnadsvariationen mellan kommunerna förklarades av strukturella förhållanden som storlek, näringsstruktur och geografiskt läge (Statens rasjonaliseringsdirektorat 1985). När det gäller de olika utfallsvariablerna är skillnaderna mellan kommungenomsnittet små jämförda

med den totala variationen mellan individer.

Eftersom variationen mellan kommuner både beträffande kostnader hänförliga till direkta "utbildningsåtgärder" och resultat av sådana på kommunnivå är liten finns det knappast något utrymme för några tydliga samband mellan kostnader och utfall. Det tydligaste sambandet finns i stället mellan kommunernas strukturella förutsättningar att bedriva undervisning och elevernas skolprestationer. De relativt begränsade kostnadsskillnaderna som finns mellan kommunerna förändrar således inte denna bild. I kommuner med större skolutgifter än genomsnittligt är inte skolprestationen bättre än förväntat utifrån dessa kommuners förutsättningar. I kommuner med mindre skolutgifter än genomsnittligt är skolprestationen inte heller sämre än förväntat med utgångspunkt från dessa kommuners förutsättningar.

Skolresultat har i denna pilotstudie studerats i vid bemärkelse. Förutom elevernas skolprestationer har även andra aspekter av elevernas skolgång beaktats såsom andelen elever med anpassad studiegång m m samt elevernas egna bedömningar av sina kunskaper och sin skolmiljö. Något samband mellan elevernas bedömningar av sina kunskaper och sin skolmiljö och skolprestationerna var inte märkbart. Inte heller har de samband med vare sig kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning eller kommunernas skolkostnader. En viss samstämmighet kunde märkas i elevernas bedömningar av skolans sociala miljö och dess arbetsmiljö. Att det i vissa kommuner kan finnas en bättre eller sämre anda i skolan kan därför inte uteslutas. Denna "anda i skolan" har ett visst samband med kommunens åtgärder på läromedel, AV-medel och skolbibliotek. De kostnader som mer entydigt kan tolkas som skolåtgärder tycks således inte leda till bättre skolprestationer men bidrar möjligen till bättre trivsel och bättre arbetsmiljö i skolan.

De funna resultaten tyder alltså på att det är svårt att få en uppfattning om effektiviteten i skolverksamheten på kommunnivå på det sätt som prövats i denna studie. Det beror på flera faktorer. En faktor är att kommunernas kostnadsredovisning inte är gjord

för att passa som underlag till de analyser som gjorts här. De kostnader som redovisas speglar inte nödvändigtvis "det sanna värdet" eller "kvalitetsvärdet" av en viss resursinsats. Lokalkostnaderna speglar exempelvis inte säkert lokalernas standard, funktionalitet eller trivsamt.

En annan faktor är att kommunen utgör en så stor enhet eller hög aggregationsnivå vad gäller resultat av skolans verksamhet. Variationen mellan kommunerna i utfallsvariablerna är på denna nivå liten. De skillnader som finns inom kommunen jämnas ut i de medelvärden som studerats.

Till detta kommer att vi i denna undersökning inte haft möjlighet att närmare studera resursfördelningen inom kommunen och andra viktiga led i den process som omsätter tillgängliga resurser till pedagogisk praktik. Studier av denna process torde vara nödvändiga komplement för att närmare komma åt effektivitetsaspekter i utnyttjandet av insatta resurser.

Hur skall då de erhållna resultaten tolkas i effektivitetstermer? Kan man säga att vissa kommuner har en mer effektiv skolverksamhet än andra? Något belägg för att konstaterade skillnader mellan kommunerna har någon betydelse för elevernas skolprestationer har inte framkommit. Det innebär dock inte att hur stora resurser som satsas saknar betydelse för skolverksamheten. Vad som skulle hända om stora nedskärningar eller verkligt betydande och direkt målrelaterade resurssatsningar sattes in kan vi inte uttala oss om. För det andra har skolan en mängd andra uppgifter utöver att bibringa eleverna kunskaper och färdigheter. Skolans övriga mål har visserligen i viss mån studerats här men det är komplexa förhållanden som inte så lätt låter sig fångas in. En sådan aspekt som bör studeras mer ingående än som varit möjligt här gäller skolans mål att motverka segregation. Fortsatta och fördjupade analyser av UGU-projektets data bör kunna ge vidare möjligheter till detta.

4.2 Hur kan resultaten tolkas jämfört med tidigare forskning om skolresurser?

En stor utgiftspost i all undervisning är lärarlönerna. Det har därför ofta varit av intresse att studera klasstorlekens betydelse för elevernas skolresultat. Ju större klasser desto mindre kostar varje elev. Antalet undersökningar om effekten av små eller stora klasser är mycket stort inte minst i USA. Även i Sverige har sådana undersökningar genomförts. Ett genomgående resultat i dessa undersökningar är att klasstorleken inte visat sig ha något direkt samband med elevernas skolprestationer. Det gäller även för specialklasser där klasstorleken är betydligt mindre än i vanliga klasser. Eleverna presterar i regel inte bättre om de gått i specialklass än om de gått i vanlig klass.

En litteraturöversikt över undersökningar av utbildningens effektivitet har tidigare gjorts på uppdrag av ESO av Christofferson och Haage (1983). Av denna framgår bl a att man i amerikansk forskning inte funnit att ökade anslag använda i traditionell undervisning nämnvärt påverkar utbildningsresultaten.

Tidigare undersökningar om skolresurser har med andra ord kommit fram till resultat som ligger i linje med de resultat som framkommit i denna undersökning. Resursernas storlek tycks inte ha något direkt samband med elevernas skolprestationer, åtminstone om resursmängden inte antar några extremvärden.

Andersson (1983), som gjort en genomgång av forskningen på detta område, påtalar att man i studier av klasstorleken oftast begränsat sig till rena effektstudier, utan att ta hänsyn till den mångfald av möjliga processer som kan utvecklas i större eller mindre klasser.

En relevant fråga är i stället om mindre klasser ger möjlighet till att arbeta på ett annat sätt än i större klasser. Undersökningar av denna frågeställning kommer enligt Andersson förmodligen att finna att klasstorleken inte har något avgörande inflytande i sig. Det avgörande är i stället i vilken utsträckning

lärare utnyttjar möjligheten att arbeta på ett annat sätt i mindre klasser än i större. Samma begränsningar som vidlåder föreliggande studie av skolresurser och skolresultat gäller således även tidigare forskning om skolresurser. Man måste alltså ta hänsyn till flera led i den ovan omtalade processen som innebär fördelning och omsättande av tillgängliga resurser i pedagogisk praktik, för att i egentlig mening kunna mäta och uttala sig om effektivitet i resursutnyttjandet.

4.3 Förslag till fortsatta effektivitetsstudier av grundskolan

En effektiv utbildningsverksamhet med "målet om en skola för alla" måste rimligen innebära att alla elever gör optimala framsteg utifrån sina olika förutsättningar. Detta är dock något som är svårt att mäta och svårare att komma åt ju högre aggregationsnivå som man gör studier på. Utgångspunkten för denna pilotstudie var att kostnader och utfall skulle relateras på kommunnivå. Det är alltså fråga om stora enheter och hög aggregationsnivå. Risken att genomsnittsvärden "suddar ut" viktiga aspekter har framgått. Effektivitetsfrågorna bör därför tas upp i nya studier på skolnivå inom kommuner.

Som framgår av studiens analysmodell, är det många led som finns mellan de variabler som relateras till varandra i denna studie. Några av dessa led är dock av stor betydelse i samband med bedömningar av effektivitet. Hur fördelas tillgängliga resurser inom kommunerna mellan rektorsområden och skolor? På vilket sätt och i vilka former omsätts tillgängliga resurser i pedagogisk praktik. Eftersom variationen i kommunernas skolresurser är förhållandevis liten är det av intresse ur effektivitetssynpunkt att närmare studera hur dessa resurser fördelas och används inomkommunalt. Det är då också väsentligt att få grepp om med vilka utbildningspolitiska motiveringar sådan fördelning görs.

Ur dessa aspekter finns stora begränsningar i föreliggande pilotstudie. Endast genomsnittet av utfallsvariablerna har studerats. I tidigare undersökningar av grundskolan har det framkommit

att det finns stora skillnader mellan skolor både beträffande elevsammansättning och lärarrekrutering (Arnman & Jönsson 1983; Arfwedson 1985). Vad har kommunerna satt in för åtgärder för att utjämna skillnader mellan skolor inom kommunen? Variationen inom kommunen mellan rektorsområden och skolor i förutsättningar och resultat har inte undersökts i denna pilotstudie.

För att målet "en skola för alla" skall uppnås är det viktigt att inte enbart studera genomsnittsmått på utfallsvariablerna i hela kommuner utan att även spridningen mellan elever analyseras. Alla elever har rätt till vissa basfärdigheter. Alla elever har rätt att göra framsteg. Det är därför av intresse att inte bara studera genomsnittsmått på utfallsvariablerna utan även studera hur stor andel av eleverna som saknar vissa basfärdigheter. För målet om "en skola för alla" är det av största vikt att ingen lämnar skolan utan vissa grundläggande basfärdigheter. För att nå detta mål är det av stor betydelse hur skolkostnaderna fördelas inom kommunen mellan rektorsområden och skolor.

Undersökningen bygger på analyser av tillgängliga uppgifter inom ramen för UGU-projektet, åtminstone till de delar som gäller undervisningsresultat. Denna möjlighet att utnyttja redan insamlade uppgifter kom fram på ett relativt tidigt stadium i planeringen av undersökningen. Detta kom i sin tur att bestämma urvalet av kommuner, från vilka uppgifter om kostnader för skolverksamheten insamlades. På nuvarande stadium i arbetet inom UGU-projektet och med de tids- och kostnadsrämsiga ramar som gällde för den aktuella pilotstudien, fanns det inte möjligheter till annat än analyser av ett relativt begränsat antal variabler inom UGU-projektet. Det är angeläget att i kommande planering av effektivitetsstudier närmare beakta ytterligare möjligheter som UGU-projektet kan erbjuda.

Det mest intressanta är att det på sikt blir möjligt att studera resultat av utbildning över längre tidsperioder på individnivå, exempelvis kan elevernas kunskapsstillväxt följas från årskurs 3 till årskurs 9. Sådana processer av utveckling hos eleverna kan i sin tur ställas i relation till olika former av resurssatsningar

i de aktuella kommunerna.

Viktigt i sammanhanget är också möjligheten - som finns genom att två årskullar elever med fem års skillnad i födelseår studeras - att kunna göra jämförelser över tid mellan och inom kommuner. Det skulle kunna ge resultat som kan studeras som effekter av eventuella förändringar i inriktning och fördelning av resurssatsningar. I sådana analyser är det möjligt och väsentligt att också analysera inomkommunal varians i ett flertal väsentliga avseenden. Analyser av detta slag kan innebära en större bredd men därutöver även större djup i resultaten. Därigenom kan dessa på ett mer entydigt sätt än resultaten av föreliggande pilot-studie tolkas i effektivitetstermer. I detta sammanhang bör man också undersöka möjligheten till parallella analyser med utnyttjande av den databas som finns inom skolöverstyrelsens FoU-projekt "Utbildning-Samhälle; Läroplansteori" (SÖ 1986). (Se Information om Skolforskning, 1986:1, Skolöverstyrelsen).

REFERENSER:

Andersson, B E (1983). Elevers skolmiljö. En översikt av forsknings- och utvecklingsarbete med inriktning mot grundskolan. Skolöverstyrelsen.

Arnman G och Jönsson, I (1983). Segregation i svensk skola. En studie av utbildning, klass och boende. Sociologiska institutionen, Lunds universitet. Arkiv avhandlingsserie 18, Lund.

Arfwedsson, G (1985). School codes and teachers' work. Three studies on teacher work contexts. Stockholm Institute of Education, Departement of Educational Research. Studies in Education and Psychology 17. CWK Gleerup.

Christofferson, N-O och Haage J, (1983). Utbildningsväsendets produktivitet - en förstudie. Dnr 530/82-5. Statskontoret.

Skolöverstyrelsen (1986). "Utbildning - Samhälle; Läroplansteori" Information om skolforskning 1986:1. Skolöverstyrelsen.

SOU 1976:10. Skolans ekonomi. Utbildningsdepartementet.

Statens rasjonaliseringsdirektorat (1985:8). Kostnadsforskjeller i grundskolen. Oslo.

Svenska Kommunförbundet, Revisionsavdelningen (1985). Grundskolan i Gotlands, Haninge och Järfälla kommuner - en kostnadsjämförelse.

BILAGA 1

Kommunvariabler kalenderåret 1982

	<u>sid</u>
Utvecklingsgrad. Befolkningsutvecklingen under åren 1978-1982. Ett värde större än 100 = befolkningsökning. Ett värde mindre än 100 = befolkningsminskning. UMDAC.	91
Tätortsgrad. Procentandel invånare boende i tätort. Folk- och bostadsräkningen 1980.	91
Stödområdestillhörighet	91
Folkmängd den 1 januari 1982. SCB.	91
Utländska medborgare. Procentandel av befolkningen. SCB.	91
Mandatfördelning i fullmäktige. Procentandel borgerlig (B) respektive socialistisk (S) representation. SCB.	91
Skattekraft. Procentandel av medelskattekraften i riket (330,18 skattekronor per invånare) SCB.	91
Total skattesats. Kr/skattekr. Skattesats till kommun och landsting samt medeltal till församling. SCB.	91
Kommunens utgifter. Kr/invånare enligt bokslut 1982. SCB.	92
Näringskaraktär. Procentandel sysselsatta i majoritets-sysselsättningen (jordbruk J, industri I, service S) Enligt folk- och bostadsräkningen 1980.	92
Förvärvsintensitet totalt. Procentandel förvärsarbetande 20 - W timmar/vecka i åldersgruppen 16 - W år. Enligt folk- och bostadsräkningen 1980.	92
Förvärvsintensitet kvinnor. Enligt folk- och bostads-räkningen 1980.	92
Andel arbetslösa. Procentuell andel i mars 1982 av totala befolkningen 16 - 64 år. UMDAC.	92
Andel socialbidragstagare av befolkningen. Procentuell andel. SCB.	92
Procentuell andel lägenheter i småhus. Folk- och bostads-räkningen 1980.	92
Procentuell andel hushåll med barn i åldern 0-15 år. Folk- och bostadsräkningen 1980.	93

Procentuell andel barn i åldern 0-15 år boende i enpersonshushåll. Folk- och bostadsräkningen 1980.	<u>sid</u> 93
Andel, %, barn 0-6 år i åtnjutande av kommunal barnomsorg. SCB	93
Kommunal kostnad för kulturaktiviteter (inkl stöd till folkbildningsorganisationer/kr/inv. SCB.	93

Kommun	Utv. grad	Tätorts grad	Stöd- omr	Folk- mängd	% utlärtssk medborgare	Mandatf. % B/S	% andel av medel- skattekraft	Total skatte- sats
JÄRFÄLLA	104,8	99		54200	9	51/B	124	28,85
STOCKHOLM	99,4	100		647115	9	51/B	144	28,04
ÄLVKARLEBY	96,9	89	2	9665	4	71/S	102	30,00
KATRINEHOLM	99,6	80		32307	4	57/S	92	29,67
ESKILSTUNA	98,2	88		90044	9	59/S	97	30,86
STRÅNGNÄS	105,5	78		24105	3	53/B	97	29,20
OSKARSHAMN	99,0	82		27858	3	54/S	89	30,31
PERSTORP	99,0	81		7376	8	54/B	92	29,00
SVALÖV	99,7	63		12903	3	59/B	81	29,70
MALMÖ	97,3	98		231532	8	54/S	112	30,00
HÖGANÄS	100,6	86		22186	2	59/B	90	28,00
ESLÖV	99,1	75		26865	4	53/B	90	29,23
VARBERG	103,1	68		44619	2	67/B	93	28,56
ÖCKERÖ	102,2	97		9874	1	73/B	78	30,25
GÖTEBORG	97,5	97		488171	9	52/B	112	30,00
MÖLNDAL	101,6	93		48088	4	51/B	105	29,02
VÄNERSBORG	100,8	78		34767	1	53/B	96	30,70
TÖREBODA	99,2	53		10403	1	63/B	73	30,03
LIDKÖPING	101,2	73		35127	2	57/B	89	30,14
HAMMARÖ	108,3	93	2	12232	2	65/S	99	31,65
HÄLLEFORS	94,6	80	3	10396	6	74/S	93	30,37
ÖREBRO	100,5	85		116887	3	54/S	100	31,90
KARLSKOGA	96,5	92		36493	5	59/S	106	31,30
SURAHAMMAR	100,1	94		11603	12	74/S	91	28,50
LUDVIKA	96,2	91	3	31386	3	71/S	93	31,27
ÅNGE	97,9	60	5	13279	1	59/S	92	29,75
ÖRNSKÖLDSVIK	99,1	73	3	60345	1	52/S	90	29,74
LULEÅ	98,8	90	4	66869	4	61/S	104	30,51
HAPARANDA	107,5	73	6	9786	2	51/S	77	29,58

Kommun	Utgifter kr/inv	Näringsk. % J I S	Förvärvsint. total %	Förvärvsint. kvinnor %	% arbetsl. 16-64 år	% soc. bidr. tag.	% läg. het i småhus
JÄRFÄLLA	17 500	60/S	82	75	0,88	6	38
STOCKHOLM	19 600	80/S	76	73	1,39	7	11
ÄLVKARLEBY	12 000	60/I	72	57	2,66	4	59
KATRINEHOLM	12 700	50/S	74	62	2,89	6	40
ESKILSTUNA	16 200	50/S	74	64	3,35	9	32
STRÄNGNÄS	12 100	60/S	75	64	2,42	5	50
OSKARSHAMN	17 500	50/S	75	62	2,27	4	51
PERSTORP	14 100	60/I	75	63	2,14	7	53
SVALÖV	10 500	40/S	77	63	1,48	4	76
MALMÖ	26 700	70/S	73	67	4,42	9	15
HÖGANÄS	12 600	50/S	75	61	2,01	3	76
ESLÖV	14 700	50/S	78	67	2,34	5	58
VARBERG	13 300	50/S	76	62	2,13	3	58
ÖCKERÖ	13 600	60/S	70	47	1,21	2	95
GÖTEBORG	26 800	70/S	71	64	3,19	6	18
MÖLNDAL	13 700	60/S	77	67	0,96	3	43
VÄNERSBORG	13 400	70/S	77	68	1,82	4	50
TÖREBODA	14 400	40/S	70	52	4,87	5	69
LIDKÖPING	14 100	50/S	75	62	3,89	5	50
HAMMARÖ	13 800	60/I	78	67	2,90	5	57
HÄLLEFORS	12 400	50/I	73	57	3,50	4	49
ÖREBRO	18 300	70/S	75	68	3,30	7	35
KARLSKOGA	16 900	60/I	76	63	3,13	5	40
SURAHAMMAR	13 100	70/I	76	62	3,03	5	51
LUDVIKA	13 900	50/I	69	54	3,70	5	42
ÄNGE	13 000	60/S	69	55	3,33	4	65
ÖRNSKÖLDSVIK	14 000	50/S	72	58	2,70	3	65
LULEÅ	15 200	70/S	75	65	3,75	6	40
HAPARANDA	18 200	70/S	63	54	10,36	7	64

Kommun	% hush. m barn 0-15 år	% barn 0-15 år i enp.hushåll	Kommunal barnomsorg %	Kulturakt kr/inv
JÄRFÄLLA	41	12	581	255
STOCKHOLM	16	19	646	473
ÄLVKARLEBY	30	8	285	239
KATRINEHÖLM	27	10	303	220
ESKILSTUNA	29	12	320	430
STRÄNGNÄS	31	9	348	228
OSKARSHAMN	32	8	405	347
PERSTORP	32	10	308	316
SVALÖV	34	5	262	179
MALMÖ	20	19	470	575
HÖGANÄS	33	6	249	161
ESLÖV	32	7	247	195
VARBERG	32	7	337	311
ÜCKERÖ	41	3	170	147
GÖTEBORG	22	17	356	503
MÖLNDAL	34	15	323	252
VÄNERSBORG	31	10	294	298
TÖREBODA	30	4	211	181
LIDKÖPING	29	8	308	243
HAMMARÖ	35	7	356	201
HÄLLEFÖRS	26	10	370	229
ÖREBRO	26	12	522	538
KARLSKOGA	28	10	350	270
SURAHAMMAR	36	6	352	328
LUDVIKA	26	11	282	272
ÄNGE	25	6	216	159
ÖRNSKÖLDSVIK	31	5	258	331
LULEÅ	34	11	350	397
HÄPARANDA	35	9	199	230

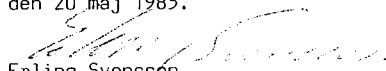
BILAGA 2

Kommunala kostnader för grundskolan kalenderåret 1982

Uppstår tveksamhet vid ifyllandet av nedanstående uppgifter tag kontakt med undertecknad, Erling Svensson Länsskolnämnden i Kristianstad, tel 044 - 11 59 75. (Anträffbar t o m 1985-05-03). Efter besvarandet insändes frågeformuläret till:

Länsskolnämnden i Kristianstads län
ESO
Box 243
291 23 KRISTIANSTAD

Är tacksam om formuläret kan vara nämnden tillhanda senast den 20 maj 1985.

Erling Svensson

- A. Frågeformuläret har besvarats av .....
och avser ..... kommun.
- B. Ange för var och en av nedanstående rubriker den kommunala kostnaden för grundskolan kalenderåret 1982!
1. Lärarlöner, för lärare med statligt reglerad tjänst, som ej täcks av statsbidrag (Bristande statsbidragstäckning kan t ex vara orsakad av den 2 % besparingen, vikarie-kostnader utöver statsbidrag, osv).
.....kr
Kommentar:.....
.....
.....
.....
  2. Kostnader för lokaler och inventarier; (I denna post bör om möjligt ingå lokalhyror, städning, reparationer, värme el, underhåll, avskrivningar, kostnader för vaktmästare, osv).
.....kr
Ange här vad som ingår:.....
.....
.....
.....

3. Läromedel och förbrukningsmateriel .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
4. AV-hjälpmedel .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
5. Kostnader för skoladministration. (Personalkostnader för administrativ personal som ej har statligt reglerad tjänst samt kostnader för den löpande administrativa verksamheten på såväl central skolförvaltning som på RO). .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
6. Kostnader för personalutbildning och utvecklings-
 arbete som ej täcks av statsbidrag .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
7. Skolmåltider ..... kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
8. Skolskjutsar .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....

9. Syo-verksamhet (Kostnader utöver statsbidraget) .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
10. Kostnader för särskilda stödanordningar och övriga skolsociala åtgärder .....kr
 Ange här vad som ingår:.....
 .....
 .....
 .....
11. Skolbibliotek (Kostnad för böcker och personal. Vid integration av skol- och kommunbibliotek, den kostnad som kan uppskattas falla på grundskolan.) .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
 .....
12. Kommunal konsulentverksamhet eller motsvarande .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
 .....
13. Skolhälsovård .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
 .....
14. Psykolog- och kuratorsverksamhet .....kr
 Kommentar:.....
 .....
 .....
 .....

15. Fria aktiviteter, motsvarande (Kostnaden för personal och materiel utöver statsbidraget) .....

Kommentar:.....
.....
.....
.....

16. Föräldramedverkan i skolan samt medverkan av representer från politiska partier, fackliga organisationer, ideella föreningar osv .....

Kommentar:.....
.....
.....
.....

17. Studieresor .....

Kommentar:.....
.....
.....
.....

18. Skolteater, skolkonserter osv .....

Kommentar:.....
.....
.....
.....

19. Kostnader för övriga pedagogiska anordningar i grundskolan .....

Ange här vad som ingår:.....
.....
.....
.....

20. Övriga kommunala kostnader för grundskolan
.....kr

Ange här vad som ingår:.....
.....
.....
.....

C. Hur stor del av den totala kommunala budgeten utgöres av
kommunala kostnader för grundskolan
.....%

Kommentar:.....
.....
.....
.....

Tack för hjälpen!

1985-04-22

Skolförvaltningen
Ekonomichefen
Enligt sändlista

Kostnadsvariationer inom grundskolan samt samband mellan
resultat och kostnader
Komplettering

Med anledning av telefonförfrågningar angående mitt fråge-
formulär om kommunala kostnader för grundskolan har jag för-
stått att jag i vissa formuleringar uttryckt mig oklart.
Jag vill därför göra följande förtydligande:

- Sid 1,B

Med kommunala kostnader för grundskolan Kalenderåret 1982,
menas bokslut för år 1982.

- Sid 1, punkt 2

Kostnader för lokaler och inventarier.

Istället för avskrivningar bör om möjligt anges kapitaltjänst-
kostnader.

- Sid 2, punkt 5

Löner för skoldirektör, biträdande skoldirektör, rektor och
studierektor skall ej räknas med i kostnaden för skoladmi-
nistration.

- Sid 5,C

Här avses budgeten för kalenderåret 1982.

Ring mig gärna om tveksamhet uppstår beträffande mina övriga
formuleringar. Tel 044-115975.

Med vänliga hälsningar

Erling Svensson

BILAGA 3

<u>Skolvariabler kalenderåret 1982</u>	
<u>Medeltal för läsåren 1981/82 och 1982/83</u>	
	<u>Sid</u>
Antal elever.SCB.	
Fördelning per stadium (läsåret 1982/83). Procentuell fördelning. SCB.	103
Elever som deltagar i hemspråksundervisning. Procent av samtliga elever. SCB.	103
Antal elever per skolenhet. SÖ	103
Antal elever per basresurs. SÖ	103
Antal elever per km ² kommunyta. SCB.	103
Obehöriga lärare. (Ej speciallärare och hemspråkslärare). Procent av samtliga lärare. SCB.	103
Arvodesgrupp för lärare. Medeltal för de tre stadierna. SÖ.	104
Statsbidrag basresurs. Kronor per elev. Bidraget för läsåren 1981/82 och 1982/83 dividerat med två. SÖ	104
Statsbidrag (hela bidraget med undantag för uppdrags-tillägg för yrkesvalslärare, bidrag för viss praktisk lärarutbildning, arbetsgivaravgifter, försäkring för tilläggs pension samt särskilt bidrag Lgr 80. S k SAS-bidrag och bidrag för lokalt utvecklingsarbete ingår ej heller). Kronor per elev. Bidraget för läsåren 1981/82 och 1982/83 dividerat med två. SÖ.	104
Kommunal kostnad för grundskolan. Kr/elev. Enkät till kommunerna	104
Kommunal kostnad + statsbidrag. Kr/elev. SÖ	104
Kommunal kostnad för grundskolan minus kostnad för lokaler och inventarier. Enkät till kommunerna	104
Kommunal kostnad för lärarlöner. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105

	<u>Sid</u>
Kommunal kostnad för lokaler och inventarier. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för läromedel. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för AV-hjälpmedel. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för skolmåltider. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för skolskjutsar. Kr/elev. (Kostnaden utslagen på samtliga elever - inte enbart skolskjutselever). Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för Syo. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för skolbibliotek. Kr/elev. Enkät till kommunerna	105
Kommunal kostnad för skolhälsovård. Kr/elev. Enkät till kommunerna	106
Kommunal kostnad för skolpsykolog och kurator. Kr/elev. Enkät till kommunerna	106
Kommunal kostnad för skoladministration. Kr/elev. Enkät till kommunerna	106
Kommunal kostnad för personalutbildning och utveck- lingsarbete. Kr/elev. Enkät till kommunerna	106
Övriga kommunala kostnader för grundskolan, bl a för samlad skoldag, bidrag till Hem o Skola och elevråd, skolvårdar, personliga assistenter, simundervisning, skolpatrullverksamhet och intern information om skolan. Kr/elev. Enkät till kommunerna	106
Samtliga kommunala skolkostnader fördelade på kommun- invånare. Kr/inv. Enkät till kommunerna	106
Samtliga kommunala skolkostnader per invånare i relation till totala kommunala utgifterna (externa utgifter) per invånare. Enligt bokslut för 1982. %. Enkät till kommunerna	106

Kommun	Elever				Elever i hems- und: %	Elever/ skolerh	Elever/basresurs			Elever/ km ²
	Tot ant	% L	% M	% H			L	M	H	
JÄRFÄLLA	8 046	33,37	34,29	32,34	14,2	298	21,5	26,16	27,31	157,8
STOCKHOLM	45 781	33,36	33,26	33,4	17,4	307	21,45	25,40	27,36	246,1
ÄLVKARLEBY	1 232	30,76	32,9	36,34	7,0	123	17,45	20,88	25,86	5,9
KATRINEHOLM	3 876	34,24	32,3	33,46	7,1	235	21,40	22,75	26,55	3,8
ESKILSTUNA	11 210	30,9	32,97	36,13	16,4	277	19,9	23,9	26,9	10,2
STRÄNGNÄS	3 240	32,73	32,94	34,35	4,6	260	21,15	24,65	25,55	4,4
OSKARSHAMN	3 637	32,29	33,76	33,98	4,0	220	19,51	22,0	26,55	3,5
PERSTORP	959	30,81	32,84	36,35	15,3	320	22,0	23,81	26,3	6,0
SVALÖV	1 830	32,16	34,09	33,78	4,8	267	19,35	21,73	28,20	4,7
MALMÖ	20 480	32,24	32,61	35,15	19,7	428	21,21	25,50	27,46	133,0
HÖGANÄS	3 054	33,3	33,3	33,4	3,7	344	20,06	25,51	27,57	21,2
ESLÖV	3 483	32,91	33,98	33,1	9,5	267	21,43	26,50	27,73	8,3
VARBERG	5 874	32,98	33,08	33,94	3,6	240	20,82	24,01	27,41	6,7
ÖCKERÖ	1 454	33,24	33,1	33,66	0,3	111	19,04	19,02	28,06	58,2
GÖTEBORG	39 582	32,58	33,51	33,91	21,1	186	20,43	26,09	26,13	88,8
MÖLNDAL	6 292	32,88	32,48	34,64	7,1	307	21,06	25,92	26,66	42,8
VÄNERSBORG	4 393	33,38	33,1	33,52	2,7	200	20,8	20,90	27,15	6,8
TÖREBODA	1 285	33,86	31,65	34,49	0,6	199	20,36	24,72	27,74	2,4
LIDKÖPING	4 369	31,72	33,43	34,85	2,5	219	19,82	23,7	27,44	6,3
HAMMARÖ	1 637	35,97	30,49	33,54	2,9	273	17,93	22,92	25,22	28,7
HÄLLEFÖRS	1 246	29,43	32,91	37,66	11,2	146	18,3	22,9	26,55	1,3
ÖREBRO	13 472	32,07	34,11	33,82	4,4	209	19,3	22,9	25,9	7,3
KARLSKOGA	4 333	30,69	33,62	35,69	15,1	271	21,15	23,55	26,65	9,2
SURAHAMMAR	1 770	32,63	34,23	33,14	24,9	295	21,28	24,68	25,70	5,2
LUDVIKA	3 546	30,75	33,37	35,88	5,6	208	20,35	21,59	26,66	2,3
ÄNGE	1 374	31,88	31,29	36,83	1,8	115	18,73	18,59	26,15	0,4
ÖRNSKÖLDSVIK	7 457	32,02	32,79	35,19	2,0	180	19,88	22,54	26,17	1,2
LULEÅ	8 908	31,27	33,78	34,95	9,3	212	17,45	22,6	23,55	4,9
HAPARANDA	1 364	31,39	32,13	36,48	71,7	105	17,55	16,88	26,05	1,5

Kommun	Öbehö- riga lät %	Arvodes- grupp medeltal	Basresurs kr/elev	Hela statsb kr/elev	Kom.kostn kr/elev	Kom.kostn + statsb kr/elev	Kom. kostn - lokaler o inv. kr/elev
JÄRFÄLLA	7,2	3,17	4 801	8 944	13 473	22 417	6 666
STOCKHOLM	8,3	3,00	4 859	9 218	15 409	24 627	8 450
ÄLVKARLEBY	24,2	2,83	5 471	9 238	13 268	22 505	6 232
KATRINEHOLM	19,4	3,00	4 948	8 730	12 647	21 377	8 467
ESKILSTUNA	23,0	2,33	4 914	9 261	11 632	20 893	6 104
STRÄNGNÄS	18,0	2,33	4 917	8 450	11 569	20 019	7 896
OSKARSHAMN	13,0	3,17	5 178	8 802	13 465	22 267	6 289
PERSTORP	18,4	4,17	5 186	9 476	9 510	18 986	5 552
SVALÖV	16,4	1,67	4 797	8 302	10 103	18 405	5 562
MALMÖ	4,2	4,17	4 899	9 578	10 774	20 352	5 048
HÖGANÄS	8,6	3,83	4 841	8 454	8 805	17 249	4 530
ESLÖV	11,2	1,83	4 533	8 082	12 090	20 172	5 435
VARBERG	15,6	2,17	4 767	8 214	12 484	20 698	6 603
ÖCKERÖ	12,8	3,17	5 424	8 994	9 019	18 013	4 662
GÖTEBORG	4,6	3,00	5 014	9 556	11 096	20 655	6 725
HÖLNDAL	4,4	2,50	4 802	8 306	10 500	18 806	5 168
VÄNERSBORG	22,6	2,33	5 098	8 711	10 254	18 965	7 189
TÖREBODA	16,8	3,33	4 876	8 245	10 050	18 295	5 783
LIDKÖPING	15,4	4,33	5 060	8 617	9 858	18 475	5 753
HAMMARÖ	6,6	3,17	5 347	8 998	12 609	21 607	6 451
HÄLLEFORS	15,1	2,33	5 152	9 072	13 189	22 261	6 485
ÖREBRO	10,9	3,00	5 185	8 931	11 295	20 226	5 358
KARLSKOGA	23,6	3,00	5 068	9 237	8 477	17 714	5 507
SURAHAMMAR	25,2	2,00	4 718	9 685	9 214	18 899	4 739
LUDVIKA	10,1	4,00	5 377	9 111	13 463	22 574	7 256
ÄNGE	15,3	3,00	5 739	9 261	11 379	20 640	7 566
ÖRNSKÖLDSVIK	5,8	5,00	5 399	8 991	11 757	20 608	6 850
LULEÅ	5,5	3,17	5 766	10 265	10 343	20 608	5 028
HAPARANDA	14,1	1,83	5 752	12 531	13 514	26 045	7 124

Kommun	Lärarlöner kr/elev	Lokaler/ inventarier kr/elev	Läromedel kr/elev	AV-hjälp- medel kr/elev	Skolnål- tid kr/elev	Skol- skjuts kr/elev	Syo kr/elev	Skolbib- liotek kr/elev
JÄRFÄLLA	1 622	6 807	835	152	2 063	139	65	158
STOCKHOLM	2 476	6 959	738	51	1 427	139	16	69
ÄLVKARLEBY	1 092	7 036	712		2 234	410	115	62
KATRINEHOLM	1 615	4 180	779	143	2 567	811	-	50
ESKILSTUNA	1 654	5 528	757	76	1 420	577	-	66
STRÄNGNÄS	1 901	3 673	829	136	2 195	917	0	198
OSKARSHAMN	1 658	7 176	706	57	2 392	595	15	78
PERSTORP	960	3 958	775	93	1 750	360	21	97
SVALÖV	1 045	4 541	873	24	1 560	1 122	17	28
MALMÖ	1 734	5 726	574	47	1 454	124	35	86
HÖGANÄS	837	4 265	770	85	1 485	497	19	63
ESLÖV	1 253	6 655	594	22	1 652	1 397	45	87
VARBERG	1 522	5 881	882	25	2 018	736	122	99
ÖCKERÖ	1 499	4 357	883	34	1 135	224	35	118
GÖTEBORG	2 351	4 371	547	27	1 808	261	18	63
MÖLNDAL	1 695	5 332	773		1 372	172	85	91
VÄNERSBORG	2 306	3 065	777	53	1 711	893	23	76
TÖREBODA	1 098	4 267	856	11	1 607	1 058	58	80
LIDKÖPING	1 139	4 105	691		1 872	925	4	112
HAMMARÖ	1 294	6 158	827	50	2 255	298	92	54
HÄLLEFÖRS	1 440	6 704	829	58	1 885	734	117	47
ÖREBRO	1 321	5 937	645	99	1 779	497	28	135
KARLSKOGA	1 452	2 970	714		1 769	213	64	64
SURAHAMMAR	770	4 475	720	28	1 660	456	146	50
LUDVIKA	1 792	6 207	879	121	2 278	388	37	97
ÄNGE	1 088	3 813	879	59	2 371	1 310	85	134
ÖRNSKÖLDSVIK	1 550	4 907	741	66	2 411	843	21	124
LULEÅ	1 279	5 315	896	52	1 262	281	48	45
HAPARANDA	2 098	6 390	922	58	2 165	607	51	81

Kommun	Skol- hälsovård kr/elev	Psykolog kurator kr/elev	Skoladn. kr/elev	Personalutb utv.arbete kr/elev	Övriga kostn kr/elev	Kom. skolkostn kr/inv	Kom. skolkostn/ inv i förh till tot utg/inv %
JÄRFÄLLA	194	246	835	39	318	2 000	11
STOCKHOLM	246	225	1 113	141	1 820	1 090	6
ÄLVKARLEBY	202	139	687	38	539	1 691	14
KATRINEHOLM	135	203	1 848 ^{x)}	37	295	1 517	12
ESKILSTUNA	166	138	697	217	339	1 448	9
STRÅNGNÄS	242	130	779	12	577	1 555	13
OSKARSHAMN	259	153	238	4	124	1 758	10
PERSTORP	139	88	872	36	557	1 237	9
SVALÖV	95	96	429	24	255	1 433	14
MALMÖ	193	189	-	0	65	953	4 ^{x)}
HÖGANÄS	168	136	406	23	41	1 211	10
ESLÖV	170	148	481	14	166	1 567	11
VARBERG	227	113	616	36	207	1 644	12
ÖCKERÖ	244		429	61	64	1 328	10
GÖTEBORG	255	172	914	67	242	900	3 ^{x)}
MÖLNDAL	185	142	341	32	280	1 374	10
VÄNERSBORG	216	141	682	35	276	1 296	10
TÖREBODA	150	92	626	45	102	1 241	9
LIDKÖPING	139	126	521	27	198	1 226	9
HAMMARÖ	143	197	692	0	550	1 687	12
HÄLLEFORS	145	117	882	63	169	1 581	13
ÖREBRO	141	130	460	48	75	1 302	7
KARLSKOGA	217	152	501	86	275	1 007	6
SURAHAMMAR	89	84	517	27	192	1 406	11
LUDVIKA	340	207	757	14	347	1 521	11
ÄNGE	126	56	959	93	406	1 177	9
ÖRNSKÖLDSVIK	190	59	621	37	187	1 453	10
LULEÅ	185	108	517	26	328	1 378	9
HAPARANDA	159	84	668	0	231	1 884	10

x) Här ingår även syo-verksamhet samt vaktmästare

x) Utanför landsting

BILAGA 4

Tabell 1. Avvikelser i skolkostnader efter kostnadspost i kronor per elev (+ betyder avvikande höga kostnader och - betyder avvikande låga kostnader)

Kommun	Basresurs	Hela stats- bidraget	Komm kostn exkl lokaler	Komm kostn totalt	Total- kostnad
Katrineholm	-	-		+	+
Eskilstuna	-				
Örebro			-		
Luleå	+	+	-	-	
Karlskoga			-	-	-
Ludvika	+		+	+	+
Oskarshamn				+	+
Örnsköldsvik	+		+		
Järfälla	-		+	+	+
Mölnadal	-	-	-	-	-
Vänersborg			+	-	-
Lidköping		-	-	-	-
Eslöv	-	-	-	+	
Varberg	-	-		+	
Ånge	+		+		
Haparanda	+	+	+	+	+
Hällefors				+	+
Surahammar	-	+	-	-	-
Älvkarleby	+			+	+
Hammarö	+			+	+
Strängnäs	-	-	+		
Öckerö	+		-	-	-
Perstorp		+	-	-	-
Svalöv	-	-	-	-	-
Höganäs	-	-	-	-	-
Töreboda	-	-	-	-	-
Stockholm	-		+	+	+
Göteborg		+	+		
Malmö	-	+	-		

Tabell 2. Avikelser i skolkostnader efter kostnadspost i kronor per elev
(+ betyder avvikande hög kostnad och - betyder avvikande låg)

Kommun	Elevvård	Skoladm.	Personal- utbildn.	Övriga kostn.	Läromedel AV-hjälpn.	Skolbibl.
Katrineholm		+			+	-
Eskilstuna			+			-
Örebro	-	-		-	-	+
Luleå		-			+	-
Karlskoga	+	-	+		-	-
Ludvika	+				+	
Oskarshamn	+	-	-	-	-	
Örnsköldsvik	-			-		+
Järfälla	+	+			+	+
Möndal		-			-	
Vänersborg	+					
Lidköping	-	-			-	
Eslöv		-	-	-	-	
Varberg					+	
Ånge	-	+	+		+	+
Haparanda	-		-		+	
Hällefors	-		+	-	+	-
Surahammar	-	-			-	-
Älvkarleby					-	-
Hammarö			-	+	+	-
Strängnäs	+		-	+	+	+
Öckerö	-	-		-	+	+
Perstorp	-	+		+	+	
Svalöv	-	-	-		+	-
Höganäs		-	-	-		-
Töreboda	-			-		
Stockholm	+	+	+	+		-
Göteborg	+	+	+		-	-
Malmö	+	-	-	-	-	

Tabell 3. Avvikelser i skolkostnader efter kostnadspost i kronor per elev (+ betyder avvikande höga kostnader, - betyder avvikande låga)

Kommun	Komm kostn f lärarlö-	Lokaler/ inventar-	Skolmål- tid	Skol- skjuts	Syo	Komm skol- kostn kr/inv	Skolkostn i % av tot komm budget
Katrineholm	+	-	+	+	-		
Eskilstuna			-		-		
Örebro		-		-	-		-
Luleå	-		-	-			
Karlskoga		-		-		-	-
Ludvika	+	+	+			+	
Oskarshamn		+	+		-	+	
Örnsköldsvik			+	+	-		
Järfälla		+		-		+	
Mölnadal			-	-	+		
Vänersborg	+	-		+	-		
Lidköping	-	-		+	-	-	
Eslöv		+		+		+	
Varberg		+	+	+	+	+	+
Ånge	-	-	+	+	+	-	
Haparanda	+	+	+			+	
Hällefors		+		+	+	+	
Surahammar	-	-			+		
Älvkarleby	-	+	+	-	+	-	-
Hammarö		+	+	-	+	+	+
Strängnäs	+	-		+	-	+	+
Öckerö		-	-				
Perstorp	-	-		-	-		
Svalöv	-	-		+	-		+
Höganäs	-	-	-		-	-	
Töreboda		-		+			
Stockholm		+	-	-	-	-	-
Göteborg	+	-		-	-	-	-
Malmö	+		-	-		-	

BILAGA 5. SKOLRESULTAT

Tabell 1. Kommunernas förutsättningar att bedriva undervisning vad avser lärarresurser och elevsammansättning. (+ betyder stor andel behöriga lärare, stor andel elever som haft samma klassföreståndare, stor andel elever med svenska som modersmål, stor andel elever vars mor har mer än folkskola, bra resultat på begåvningsprovet)

Kommun	Behöriga lärare	Samma klassförest.	Svenska som hem-språk	Modern mer än folkskola	Begåvningsprov Mot-satser	Plåt-vikning	Tal-serier	Åk 6	Avvikelse totalt
A:1		-	+	-		-	-	-	-
:2			-		-	-	-	-	-
B:1					-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
C:1	-	-	+	-	-	-	-	-	-
2	+	+	+	+	+		+		+
D:1	-	+	+	+	+	-	-	-	-
2		-	+	-	-		-		-
E:1	-	+			-	-	-	-	-
2	-	-	+		-	-	+		-
F:1	+	+	+	+			-		+
2	-	+	+	-	+	+	+		+
G:1	-	-	+	+			-		-
2	-			-	-	-	-		-
H:1		-	+		+				
2	+	-		+			-		
I:1	-			-			+		
2	-	+	+			-			
J:1		+	+	-	+	+			+
2	+		+	-	+		+		+
K:1	+	-		+	+	+	+		+
2	+	-	+	+	+		+		+
L:1	-	+	+	+		+			+
2		+	+	+	+	+	+		+
M:1		+		-			+		
2			+	-	+		-		
N:1	+		-						
2	+		-						
3	+			+	+				+

1) Som en försiktighetsåtgärd för att skydda uppgiftslämnarnas integritet, har inte kommunernas namn satts ut i resultatredovisningen.

Tabell 2. Kommunala avvikelser i segregationsvariabler (dvs andel elever som inte deltar i den vanliga undervisningen). Liten segregation ger ett plus, stor ett minus. (+ innebär få studieavbrott, få elever i anpassad studiegång, få elever med hög frånvaro, få elever som saknar betyg i svenska, engelska och matematik)

Kommun	Studie- avbrott	Anpass. studie gång	Frånvaro > 200 tim	Särsk underv grupp	Spec und visn	Saknar betyg sv ma eng			Avvikel- se to- talt
A:1	+		-	-	+	+			
2	+	-	-	-	-	-	-		-
B:1				+					
2	+	+	+	-	-	+	-		
C:1	-	+			-				
2	+	+			-		+		
D:1				-	-	+			
2		-		+	-	+	+		
E:1	+		+		-	+			
2	+		+	+		+			+
F:1	+	+	+		+	+	-		+
2		+		+	+	+	+	-	+
G:1	-	+	+	+		-	-		
2		+	+	-		-	+		
H:1	-	+	+	+	+	+	+		+
2		+		-	-	+	+		
I:1				+	+				
2			+		+	-	-		
J:1	+		-		-	+	+		
2	+		+	+		+	+	+	+
K:1	-				+	-	-	-	-
2	-			+		-	-		
L:1	+	-	-	-	+	+	+	+	
2	+	+	+			+	+	+	+
M:1	+	-	+	-	+	+	+		
2	+		+	+	-	+	+		+
N:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	+	+	-	+	-	-		+	
3			-	+	+				

Tabell 3. Avvikande kommuner i standardprovresultat (sp) och andel elever som läser särskild kurs (sk) i matematik (ma) och engelska (eng) i årskurs 9. (+ betyder avvikande bra resultat på standardprovet och avvikande stor andel elever i särskild kurs)

Kommun	Sp i svenska	Elever i sk i ma	Sp i matematik ak sk	Elever i sk i eng	Sp i engelska ak sk	Avvikelse totalt
A:1 2	(-)		(-) ej delat	- +	(+) -	
B:1 2	- -	+ -	ej delat (-)	ej delat (-)	+ -	( ) + -
C:1 2	- +	-	(-) +	(-) +	- +	- +
D:1 2	(+)	+	- -	- (-)	ej delat	ej delat
E:1 2	- ej delat	-	+ +	+ ej delat	- -	ej delat ( ) ej delat
F:1 2	(-) ej delat	+ -	ej delat +	+ +	- -	(+) + (-)
G:1 2	-	-	- -	- -	- ( )	- -
H:1 2		+ -	-	- +	+ -	- +
I:1 2		+ -	(-) +	(-) +	+ -	- -
J:1 2	+ +	+ +		- +	- +	- +
K:1 2	+ +	+ -	+ -	+ +	(-) +	+ +
L:1 2	- +	+ +	+ +	+ +	-	+ +
M:1 2	- +	- +	+ +	+ +	- +	- +
N:1 2 3	- +	- +	- -	- +	(+) -	+ +

ej delat betyder ej deltagit i standardprovet i fråga

( ) mindre än hälften av eleverna har deltagit i standardprovet i fråga

Tabell 4. Hurdana kunskaper tycker Du att Du har? (+ betyder avvikande stor andel elever som anser att de har tillräckliga kunskaper i att läsa, skriva osv)

Kommun	Tillräckliga kunskaper i att:						Avvikelse totalt
	Läsa	Skriva	Tala i grupp	Räkna	Engelska	Övningsämnen	
A:1	+	+	+	-	-	+	
2	+	+		+	-	+	+
B:1		-			-	+	
2			-	-	-	+	
C:1	+			+	-	+	
2	-		-	-		-	-
D:1			+	+	+	+	+
2		-	-	-	-	-	-
E:1	-	-		-	-	-	-
2	-	-	+	-	-	-	-
F:1			+	+	+	-	
2	+	+	+	+	-	+	+
G:1			-	-	-		-
2	+			+	-	+	
H:1	+	+	+		+	+	+
2	+			-	+	+	
I:1	-	-		-	-		-
2		-	-	-	+		
J:1	+	+		+	+	+	+
2	-		-	-	-	-	-
K:1	-	-	+		+	+	
2	+	+	+	+	+		+
L:1	-			+		-	
2			-	+			
M:1	-	-	+	-	-	-	-
2	+	+	-	+			
N:1	+	+					
2		-		-			
3	-	-	-	-			-

Tabell 5. Helt utan problem i basfärdighetsämnen. (+ betyder avvikande stor andel elever som tycker att de är helt utan problem vad beträffar läsning, skrivning osv)

Kommun	Helt utan problem i följande basfärdigheter:					Avvikelse totalt
	Läsning	Skrivning	Tala i grupp	Räkning	Gymnastik	
A:1	+	+			-	
2	-	-	-			-
B:1	-		-		-	-
2	-	-		-	-	-
C:1		-			+	
2	-	-	-		+	
D:1			+	-	+	
2	+	+	-		-	
E:1	+	+	+			+
2	-	-	+		-	
F:1	-			+	+	
2	-	-	+	+		
G:1					+	
2			-		+	
H:1	+	+			+	+
2		+	+	+		
I:1		-	-			
2	-	-		-	-	-
J:1					-	
2	+	+	-	+		
K:1			+	-		
2	+	+		+	-	
L:1			-	+	+	
2	-	+		+		
M:1	-	-			-	-
2	+	+	-	+		
N:1		+		-	+	
2		-	+	-		
3	+		+	-		

Tabell 6. Arbetsklimatet i skolan. (+ betyder stor andel elever som tycker att arbetsklimatet i skolan är bra ur olika aspekter)

Kommun	Helt utan problem att förstå läraren	Helt utan problem att få hjälp av läraren	Svårt att koncentrera sig - Stämmer ej	Svårt att hinna med på lektion Stämmer ej	För lätta upp-gifter	För svåra upp-gifter	Avvikelse totalt
A:1	-	+	-		-		
2	-	+	+	-			+
B:1	+	+	+	+	-		+
2	-	-	-	+		-	-
C:1	-	+	-				
2	+		+	-	+		
D:1		-	+	+	+		
2		+	+	-	-		
E:1	-	+	-	+	-		+
2	-			-			
F:1	+	+			+	+	+
2	+	+		+	+	-	+
G:1		+	-		+		
2			+				
H:1		-	+	+		-	
2		+	+	+	+		+
I:1	-	-	-				-
2	-		+	-	+	+	
J:1	-	-				-	-
2	-	-	+	+	+		
K:1		-			-	+	
2		-					
L:1		+		-	-		
2				-			
M:1					-		
2			+				
N:1		+		-	+		
2	+		-	-	-	-	-
3	+	+	-	-	+		

Tabell 7. Trivsel och sociala relationer i skolan. (+ betyder avvikande stor andel elever som tycker att trivseln och de sociala relationerna är bra i skolan)

Kommun	Helt utan problem med kamrater	Helt utan problem med lärare	Inte orolig att gå till skolan	Trivdes på högstadiet	Ofta ensam Stämmer ej	Ofta stressad Stämmer ej	Avvikelse totalt
A:1	+	+	+	-	-	+	-
2	-	-		-		-	-
B:1	+	+	+	+		+	+
2	-	-	-		-	-	-
C:1	+		-	+	+		
2	-			+	-	-	
D:1	-	-		-			-
2	+	+		+		+	+
E:1		-	-	+	+	-	
2	+	+	+			-	
F:1		+	-			+	
2			+	+	+		
G:1	+		+		+	+	+
2	+			-	+	+	
H:1	+		+	-	+		
2			+	+	+		+
I:1	-	-	+	-			
2	+	+		+	+	-	+
J:1	-	-		-	-	-	-
2	-	-		-		+	
K:1	-		+				
2		-		-		+	
L:1	-		-	+	-		
2		-	+	+	+		
M:1	-		-	-			-
2	+	+		+	+	+	+
N:1	+	+		+		-	
2			-		-	-	-
3				-	-	-	-

I Ds-serien har ESO tidigare utgivit följande rapporter

- Perspektiv på besparingspolitiken (Ds B 1982: 3)
- Inkomstomfördelningseffekter av livsmedelssubventioner (Ds B 1982: 7)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 1. Budgetunderskottens teori och politik. Statens budgetfinansiering och penningpolitiken (Ds B 1982: 9)
- Offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdena (Ds B 1982: 10)
- Ökad produktivitet i offentlig sektor – en studie av de allmänna domstolarna (Ds B 1982: 11)
- Staten och kommunernas expansion – några olika styrmedel (Ds Fi 1983: 3)
- Enhetligt barnstöd? (Ds Fi 1983: 6)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 2. Fördelningseffekter av budgetunderskott. Hushållsekonomi och budgetunderskott (Ds Fi 1983: 7)
- Minskad produktivitet i offentlig sektor – en studie av patent- och registreringsverket (Ds Fi 1983: 18)
- Driver subventioner upp kostnader? – prisbildningseffekter av statligt stöd (Ds Fi 1983: 19)
- Administrationskostnader för några transfereringar (Ds Fi 1983: 22)
- Generellt statsbidrag till kommuner – modellskisser (Ds Fi 1983: 26)
- Produktivitet i privat och offentlig tandvård (Ds Fi 1983: 27)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 3. Budgetunderskott, portföljval och tillångsmarknader. Modellsimuleringar av offentliga besparingar m. m. (Ds Fi 1983: 29)
- Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg (Ds Fi 1983: 30)
- Administrationskostnader för våra skatter (Ds Fi 1983: 32)
- Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster? (Ds Fi 1984: 2)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 4. Budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Budgetunderskott, efterfrågan och inflation (Ds Fi 1984: 3)
- Konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt – behov och tänkbara utformningar (Ds Fi 1984: 7)
- Är subventioner effektiva? (Ds Fi 1984: 8)
- Marginella expansionsstöd – ekonomiska och administrativa effekter (Ds Fi 1984: 12)
- Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard (Ds Fi 1984: 17)
- Parlamentet och statsutgifterna – hur finansmakten utövas i nio länder (Ds Fi 1984: 18)
- Återkommande kostnads- och prestationsjämförelser – en metod att främja effektivitet i offentlig tjänsteproduktion (Ds Fi 1984: 19)
- Statsskuldräntorna och ekonomin – effekter på inkomst- och förmögenhetsfördelningen samt på den samlade efterfrågan i samhället (Ds Fi 1985: 2)
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom offentlig bedriven hälso- och sjukvård 1960–1980 (Ds Fi 1985: 3)
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom den sociala sektorn 1970–1980 (Ds Fi 1985: 4)
- Transfereringar mellan den förvärvsarbetande och den äldre generationen (Ds Fi 1985: 5)
- Frivilligorganisationer – alternativ till den offentliga sektorn? (Ds Fi 1985: 6)

Forts. fr. föreg. sida

- Organisationer på gränsen mellan privat och offentlig sektor – förstudie (Ds Fi 1985: 7)
- Produktions-, kostnads- och produktivetsutveckling inom vägsektorn (Ds Fi 1985: 9)
- Skatter och arbetsutbud (Ds Fi 1985: 10)
- Sociala avgifter – problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst (Ds Fi 1985: 11)
- Egen regi eller entreprenad i kommunal verksamhet – möjligheter, problem och erfarenheter (Ds Fi 1985: 12)
- Produktions-, kostnads- och produktivetsutveckling inom armén och flygvapnet 1972–1982 (Ds Fi 1986: 1)
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag – en hjälp att fatta bättre beslut (Ds Fi 1986: 2)
- Effektivare sjukvård genom bättre ekonomistyrning (Ds Fi 1986: 3)
- Effekter av statsbidrag till kommuner (Ds Fi 1986: 7)
- Byråkratiseringstendenser i Sverige (Ds Fi 1986: 8)
- Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse (Ds Fi 1986: 12)
- Offentliga tjänster – sökarljus mot produktivitet och användare (Ds Fi 1986: 13)

I andra serier utgivna rapporter m. m.

- Besparingar genom avreglering (RRV Dnr 1982: 999)
- Vem skall betala jordbrukets rationalisering? Statskontorets småskrifter 9
- Inför omprövningen. Alternativ till dagens socialförsäkringar. Liber Förlag
- Statsförvaltningen behöver nya organisationsformer – förstudie (RRV Dnr 1983: 18)
- Kostnader för offentliga tjänster i Norden. KRON-projektet. (Statskontoret 1983: 48)
- Hur stor är den offentliga sektorn? Johan A. Lybeck. Liber Läromedel
- Varför blev det dyrare? Kostnadsutvecklingen för statliga reformer (RRV Dnr 1983: 334)
- Erfarenheter av stora omorganisationer, styrning – genomförande (Statskontoret 1985: 4); Erfarenheter av stora omorganisationer, tre fallstudier (Statskontoret 1985: 5)
- Statlig tjänsteproduktion – produktivetsutveckling 1960–1980 (Statskontoret 1985: 15)
- Långa handläggningstider i offentlig verksamhet; del 1 Huvudrapport, del 2 Kartläggning (RRV Dnr 1984: 695)
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag – en hjälp att fatta bättre beslut. Bilaga till Ds Fi 1986: 2 (ESO)

 Liber
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-09433-9

ISSN 0280-9494